

LIKKKEITÄ
LADASTA
LADASTA

POPULISMIN NOUSU
EUROOPASSA

JULKAISIJA: Ajatuspaja e2, Ajatushautomo Magma, Vihreä Sivistysliitto

© Kirjoittajat

ULKOASU JA TAITTO: Juha Rätty / www.j-form.fi

ISBN (nid.) 978-952-5895-08-7

ISBN (PDF) 978-952-5895-09-4

PAINO: Newprint Oy, Raisio 2011

LIIKKEITÄ LAIDASTA LAITTAAN
Populismien nousu Euroopassa

Sisältö

Saatteeksi 3

Lisa Bjurwald

Euroopan äärioikeisto 4

Ann-Cathrine Jungar, Anders Ravik Jupskås

Pohjolan populistinen puolueperhe 28

Karina Jutila, Björn Sundell

Perussuomalainen populismi – kivaa vai rumaa? . . 63

Saatteeksi

Tässä raportissa käsitellään poliittista populismia Euroopassa. Aihe on ajankohtainen. Ääriliikkeet ja populismi ovat lisänneet kannatustaan eri maissa. Kyse on monessakin mielessä rajat ylittävästä ilmiöstä.

Raportin nimi *Liikkeitä laidasta laitaan* kertoo, että populismin alla on selvästi toisistaan poikkeavia liikkeitä ja puolueita. Ideologioissa, tavoitteissa, toimintatavoissa ja -areenoissa on eroja, mutta myös yhtäläisyyksiä.

Tämän raportin innoittajana toimi Lisa Bjurwaldin artikkeli, jonka ajatuspaja FORES julkaisi Tukholmassa viime syksynä. Pysäyttävä artikkeli ansaitsi tulla suomennetuksi. Lisäksi halusimme syventää kuvaa pohjoismaisesta populismista ja nostaa esiin Suomen erityispiirteitä ennen kevään eduskuntavaaleja.

Kiitämme lämpimästi artikkeleiden kirjoittajia. Olette tarttuneet rohkeasti demokratian kannalta tärkeään aiheeseen. Tekstit muodostavat kokonaisuuden, mutta jokainen kirjoittaja vastaa itse tekstistään.

Helsingissä 14.3.2011

Björn Sundell

Tutkimusvastaava

Ajatushautomo Magma

Ville Ylikahri

Pääsihteeri

Vihreä Sivistysliitto

Paula Yliselä

Vt. Johtaja

Ajatuspaja e2

Euroopan äärioikeisto¹

Johdanto

Tässä artikkelissa esitetään katsaus järjestäytyneeseen rasismiin nyky-Euroopassa. Tarkastelu painottuu EU-maihin. Järjestäytyneellä rasismilla tarkoitetaan tässä muukalaisvastaisilla aatteilla ratsastavia populistipuolueita ja ryhmittymiä, joita harhaanjohtavasti kutsutaan äärioikeistoksi. Nimitys on harhaanjohtava siksi, että äärioikeistolaiset ryhmät ja puolueet ovat pikemminkin ilmeisen ”vasemmistolaisia” – alkuperäisten kansallissosialistien tavoin – kuin ”oikeistolaisia”. Lähtökohtana ne ovat siis vanhoillisia tai uusliberaaleja. Rasismin vastaisen rintaman kantavalla voimalla eli antifasistisella vasemmistoliikkeellä on itse asiassa paljon yhteistä perivihollisensa kanssa. Kumpikin suhtautuu kriittisesti esimerkiksi EU:hun, kapitalismiin, vapaakauppaan ja ulkomailla toteutettaviin sotilaallisiin toimiin.

Samanaikaisesti muslimiviha on vahvistanut monien muukalaisviihamielisten puolueiden (usein pinnallista) tukea Israelille ja Euroopan juutalaisväestölle. Nykyään muukalaisviihamieliset puolueet saattavat viettää joukkotuhon muistopäivää tai tutustua Auschwitziin, mikä aiheuttaa halveksuntaa antisemitistisessä äärioikeistossa. Juutalaiset

1 Artikkelin on julkaistu Ruotsissa syksyllä 2010 ajatuspaja FORES:n julkaisusarjassa (Fores Policy Paper 2010:6.) FORES on ruotsalainen liberaali ympäristöasioita painottava ajatuspaja, www.fores.se

ovat edelleen sille päävihollinen. Juutalaisviha on ajoittain niin voimakasta, että äärioikeistolaiset toimijat saattavat tehdä jopa yhteistyötä radikaalien muslimien kanssa (ks. luku Uusi antisemitismi).

Nykyisten muukalaisvihamielisten puolueiden ja/tai niiden johtajien juuret ovat usein oikeistolaisissa ääriilikkeissä ja/tai ne tekevät yhteistyötä ääriainesten kanssa. Rasisteja tarkastellaan tässä artikkelissa yhtenä ryhmänä riippumatta siitä, kulkevatko he ”puvuissa vai saappaissa”, koska heillä on yhteinen agenda ja samanlaiset perustelut.

Uusi strategia

Skiniliike oli 1970-luvun lopussa ja 1980-luvun alussa pieni macholiike, johon kuului olennaisesti ryypääminen ja katuväkivalta. Tältä kaoottiselta pohjalta nousi uusi äärioikeisto. Maahanmuuton kasvu koettiin uhaksi ja se kirvoitti rasistisia käsityksiä ”meistä ja heistä”. Tämä oli ollut tabu toisesta maailmansodasta lähtien Euroopassa. Nyt ajatukset saivat taas vastakaikua ainakin muutamalta prosentilta äänestäjiä.

Rasistiset populistipuolueet astuivat parlamentaariselle areenalle 1980- ja 1990-luvuilla. Niistä monet olivat peräisin uusnatsien ryhmistä ja nuorisjärjestöistä.

Osa niistä sai nopeasti poliittista vaikutusvaltaa, kuten Jörg Haiderin johtama FPÖ Itävallassa ja Jean-Marie Le Penin johtama Kansallinen rintama Ranskassa. Osa puolestaan kasvoi kaikessa hiljaisuudessa, kuten Ruotsidemokraatit.

Uudet puolueet alkoivat myös hajaantua 1990-luvulla. Ne tulivat tienhaaraan. Niiden oli joko pysyttävä uskollisena radikaalille ideologialleen tai ”myytävä aatteensa” eli tähdättävä todelliseen valtaan. Monet nykyisistä nationalistipuolueista valitsivat tiensä aivoillaan, vaikka sydän sykki yhä valkoisen vallan aatteelle. Esimerkiksi Ruotsin radion Kaliber-ohjelmassa vielä keväällä 2010 johtavat Ruotsi-

Rasistiset populistipuolueet astuivat parlamentaariselle areenalle 1980- ja 1990-luvuilla.

demokraatit lauloivat piilokameralla kuvatuissa otoksissa moderneja valkoisen vallan klassikoita ja kansallissosialistisia taistelulauluja.

Syyskuun yhdennentoista päivän iskuista ja niitä seuranneista terroriteoista Euroopassa tuli yhdistävä tekijä äärioikeiston parlamentaariseen haaralle 2000-luvulla. Ensisijainen maalitaulu olivat muslimit ja Euroopan väitetty ”islamisoituminen”. Pukuihin ja jakkuihin sonnustautuneet rasistit siivosivat pois ainakin näkyvän antisemitismin ja korvasivat sen islamofobialla. Juutalaisviha on yhä keskeinen osa aatetta monissa kansallismielisissä puolueissa. Erityisesti näin on puolueissa, jotka pitävät Yhdysvaltoja ja Israelia paholaisina eivätkä kaihdakaan yhteistyötä islamistien kanssa. On kuitenkin luonnollista, että islamofobiset puolueet ovat menestyneet nyky-Euroopan vaaleissa paremmin kuin antisemitistiset puolueet.

On tärkeää huomata julkisuuskuvan muutos, kun keskustellaan järjestäytyneen rasismin kehityksestä ja suhtautumisesta siihen. Julkisivun ehostaminen on onnistunut. Tanskan kansanpuolueesta on tullut hallituksen tukipuolue, mikä on muuttanut maan poliittisen ilmaston muukalaisvastaiseksi. Vihamielisyys kohdistuu ennen kaikkea muslimivähemmistöön. Kehitys ei osoita laantumisen merkkejä. Hallitus ja Tanskan kansanpuolue sopivat viimeksi maaliskuussa 2010 useista tiukennuksista ulkomaalaisia koskeviin säädöksiin. Kuten arvata saattaa, monet Euroopan puolueet uneksivat toistavansa Tanskan kansanpuolueen menestystarinan.

Toinen esimerkki rasististen puolueiden strategian onnistumisesta on se, miten rasisteista kirjoitetaan eurooppalaisessa mediassa. Ennen kaikkea Saksassa ja Isossa-Britanniassa tiedotusvälineet nimittivät maiden isojen rasististen puolueiden kannattajia yleisesti ”fasisteiksi”, ”äärioikeistolaisiksi” tai ”uusnatseiksi”. Nimityksillä halutaan kertoa, että puolueiden näkemykset ovat Iso-Britanniaan ja Saksaan sopimattomia ja radikaaleja (ja samaan aikaan Ison-Britannian oikeistolainen lehdistö syyllystyy usein islamofobisiin ylilyönteihin ja mustamaalaa perinteisesti maahanmuuttajia). Muiden Euroopan maiden media on varovaisempi. Leimaamista rasistiksi

pidetään suorastaan pahempana kuin sitä, että on rasisti. Sen sijaan käytetään lievempiä ilmaisuja, kuten ”populisti” tai poliittisesti harhaanjohtavia nimityksiä, kuten ”äärioikeisto”.

Saksan ja Ison-Britannian median ja tavallisten ihmisten etäisyys äärioikeistoon selittyy todennäköisesti toisen maailmansodan tapahtumilla. Muualla Euroopassa on kuitenkin nähtävissä selkeä kytkös poliittisen vaikutusvallan ja/tai puolueiden uuden imagon ja arvostuksen välillä. Näin ei välttämättä tarvitsisi olla.

Palestiinalaista Hamasia on kutsuttu vuoden 2006 vaalivoiton jälkeen yhä harvemmin ”terroristijärjestöksi”, vaikka se olisi turvallisuuspoliittisesti oikeaoppista, koska järjestö ei ole lopettanut terroritoimintaa. Rasistisilla ryhmillä on edelleen samat näkemykset, mutta ne ovat uudessa paketissa. Muutoksen pinnallisuus on helppo huomata. On pikemminkin sääntö kuin poikkeus, että johto, puolueohjelma ja järjestö rakenne ovat ennallaan imagouudistuksen jälkeenkkin. Ohjelmasta on poistettu loukkaavat sanat ja se on muotoiltu uudelleen.

Rasistiset ryhmät ja puolueet ovat oppineet hyödyntämään demokratiaa omaksi edukseen. Kansanäänestyksiä voidaan käyttää vähemmistöjen sortamiseen (ks. luku Muslimiviha). Sananvapauskampanjoiden ja tempausten avulla luodaan kuvaa demokratian todellisesta puolustamisesta.

Vahva panostus perheiden asioihin on tärkeä osa äärioikeiston uutta strategiaa. Edelleen on valkoinen valta -konsertteja, puolisoita laillisia harjoituksia, väkivaltaisia mielenosoituksia ja katutaisteluita, mutta niitä täydennetään perhepäivillä, naisjärjestöjen toiminnalla ja painottamalla perinteisiä konservatiivisia ja kansallissosialistisia asioita, kuten syntyvyyttä. Näin saavutetaan myös ne äänestäjäryhmät, jotka säikähtävät militanttia retoriikkaa. Yhä useampien naisten liittyminen rasistien riveihin on pehmentänyt ilmaisua ja johtanut äärioikeistolaisten perheiden muodostumiseen. Perheissä sekä miehet että naiset ovat poliittisesti aktiivisia.

Yleinen rasismin vastustus on vähentynyt samaa tahtia kuin aggressiivisista skineistä on tullut puuvissa kulkevia poliitikkoja.

Vahva panostus perheiden asioihin on tärkeä osa äärioikeiston uutta strategiaa.

**Militanteja
ryhmiä on
lähes kaikissa
Euroopan
maissa.**

Rasisminvastaiset tempaukset ja tapahtumat olivat yleisiä 1980- ja 1990-luvuilla ja niihin osallistuivat myös huippupoliitikot. Nykyisin ne ovat harvinaisia. Muutosta vahvistaa myös SOM-instituutin tutkimus, joka kertoo, että kansalaisten halukkuus liittyä rasisminvastaisiin järjestöihin on laskenut viimeisen kymmenen vuoden aikana.¹

Militantti haara

Monet äärioikeistolaiset ryhmät jättäytyvät tietoisesti parlamentaarisen järjestelmän ulkopuolelle eivätkä kaipaa hyväksyntää. Demokratiaa halveksivia militantteja ryhmiä on lähes kaikissa Euroopan maissa. Ne haluavat kumota järjestelmän (tai ainakin häiritä sitä) väkivalloin. Ryhmien jäsenmäärä on vähäinen ja aktivisteilla on usein takanaan rangaistuksia väkivaltarikoksista, kuten pahoinpitelyistä ja murhista. Ne voivat tehdä yhteistyötä kansainvälisten natsiverkostojen, kuten Combat18:n ja Blood & Honour -verkoston kanssa tai muodostaa niiden kansallisia osastoja.

Unkarin ja Venäjän tilanne poikkeaa muusta Euroopasta. Siellä militantti nationalismi on suoranainen uhka demokratialle. Venäjän skiniliikkeessä arvioidaan olevan noin 70 000 aktivistia. Venäläisen ihmisoikeusjärjestö Sova Centerin mukaan vuonna 2009 murhattiin ainakin 71 henkilöä ja vähintään 333 loukkaantui rasistisissa hyökkäyksissä. Väkivallan määrä on kuitenkin vähentynyt ensi kerran kuuteen vuoteen, mutta se on edelleen hyvin korkea. Myös valkoiseen valtaan liittyvä vandalismi lisääntyi vuonna 2009.

Unkarissa vuonna 2003 perustettu antisemitistinen ja romani-vastainen Jobbik-puolue on onnistunut saamaan merkittävää kannatusta lyhyessä ajassa. Vuoden 2010 parlamenttivaaleissa puolue sai 16,7 prosenttia äänistä ja 47 paikkaa. Sen puolisolitaallinen

1 Demker, M. (2008), *Långsamma förskjutningar inom stabila ramar*, teokses-sa Holmberg, S. & Weibull, L. (toim.) *Skilda världar*, SOM bokserien nr. 44.

haara, Unkarin kaarti, muistuttaa suuresti 1940-luvun fasisista Nuoliristi-puoluetta (ks. luku Vainottu kansa).

Niin sanotut vapaat nationalistit on uusi ilmiö. He ovat kopioineet autonomisen vasemmiston (den autonoma vänstern) verkostorakenteen ja muodostaneet pienehköjä, riippumattomia ryhmiä, jotka toimivat usein kaupunkikohtaisesti tai alueittain. He eivät kuulu varsinaiseen kattojärjestöön tai äärioikeistolaiseen nuorisoliikkeeseen. On olemassa myös niin sanottuja autonomisia nationalisteja, eräänlaisia anarkistinatseja. Mielenosoituksissa heitä on vaikea erottaa autonomisesta vasemmistosta, jota he sanovat inhoavansa. He pukeutuvat samalla tavalla ja käyttävät jopa palestiinalaishuiveja.

Nämä demokratianvastaiset ryhmät ovat todellinen uhka etnisille vähemmistöille, homoseksuaaleille, poliisille, vammaisille, tuomareille, poliitikoille, toimittajille, fasismia vastustaville aktivisteille ja muille eri mieltä oleville. Uhreja voivat olla esimerkiksi poliisipäälliköt, joita puukotetaan rintaan ”terveisinä kansalliselta vastarinnalta”. Näin tapahtui Passaussa Saksassa vuonna 2008. He voivat vaikeuttaa myös toimittajien työtä. Ison-Britannian toimittajaliiton mukaan English Defence Leaguen muslimivastaisista huligaaneista kirjoitettaville toimittajille on esitetty tappouhkauksia.² Lisäksi viattomien ihmisten nimiä ja kuvia saatetaan julkaista pelkästään juutalaisen taustan vuoksi. Näin on tehty eurooppalaisilla vihasivuilla, joiden palvelimet ovat viranomaisten ulottumattomissa.

Rasistiset puolueet vallanpitäjinä

Euroopan maista kahdessa nationalistipuolueet ovat tällä hetkellä (syyskuussa 2010) hallituksessa, Sveitsin kansanpuolue Sveitsissä ja Lega Nord Italiassa. Tanskan kansanpuolue on ollut Tanskan hal-

2 ”Death threats for journalists covering far right demos”, National Union of Journalists -liiton lehdistötiedote 2.11.2009.

**Rasististen
europarlamen-
taarikoiden
enemmistö on
joko parla-
menttiryhmiä
riippumattomia
tai kuuluu eu-
roskeptikkojen
Vapaa ja de-
mokraattinen
Eurooppa
-ryhmään.**

lituksen tukipuolue vuodesta 2001. Muukalaisviihamieliset puolueet ovat edustettuina noin joka toisen EU-maan sekä Sveitsin ja Norjan parlamenteissa. Hollannissa Geert Wildersin Vapauspuolue ei ole mukana koalitiohallituksessa. Vähemmistöhallitus joutuu kuitenkin turvautumaan Wildersin puolueen tukeen.

Kun edesmenneen Jörg Haiderin johtama FPÖ-puolue tuli Itäval-
lan hallitukseen vuonna 1999, järkyttynyt EU reagoi diplomaattisella boikotilla. Kun vuonna 2008 FPÖ ja siitä irtaantunut populistinen BZÖ saivat yhdessä kaksi prosenttiyksikköä suuremman kannatuksen (29 %), ei sotaisia otsikoita näkynyt. Eurooppa oli tottunut muukalaisviihamielisten puolueiden läsnäoloon politiikan huipulla.

Rasismien nousu on koskenut myös Ruotsia. Ruotsidemokraatit sai 5,7 prosenttia äänistä ja 20 edustajaa valtiopäiville vaaleissa syksyllä 2010. Ruotsidemokraatit on muukalaisviihamielinen puolue, jonka juuret ovat uusnatsistiset.

Brysselissä ja Strasbourgissa EU:n jäsenmaita edustavat eri sävyiset rasistit. Siellä ovat ultranationalistinen bulgarialainen Ataka, Ranskan Kansallisen rintaman veteraanit, kotimaassaan Belgiassa torjutut Vlaams Belang ja Geert Wildersin fanaattisen islamofobinen Vapauspuolue. Itä- ja Keski-Euroopasta voidaan mainita Suur-Romania-puolue, joka vuonna 2007 hajotti Euroopan parlamentin äärioikeistolaisen puolueyhmän. Mukana on myös romanivastainen ja homofobinen Slovakian kansallispuolue, jonka hengenheimolaiset unkarilaisessa Jobbik-puolueessa harjoittavat samojen ryhmien vastaista kiihotusta. Parlamentin 736 jäsenestä neljääkymmentä voidaan sanoa äärioikeistolaisiksi tai muukalaisvastaisiksi. Rasististen europarlamentaarikoiden enemmistö on joko parlamenttiryhmiä riippumattomia tai kuuluu euroskeptikkojen Vapaa ja demokraattinen Eurooppa-ryhmään (EFD).

Äärioikeisto eteni kesäkuun 2009 europarlamenttivaaleissa lähes joka toisessa EU-maassa. Se menestyi huomattavan hyvin yhdessätoista 27 jäsenmaasta.

Jotkut tarkkailijat ovat todenneet, että rasistiset puolueet olivat jo aikaisemmin edustettuina Euroopan parlamentissa ja että joidenkin vaalimenestys oli pikemmin aikaisempaa heikompi vuonna 2009. Tilastojen sijaan on syytä keskittyä siihen, mitkä puolueet etenivät vuoden 2009 eurovaaleissa.

Esimerkiksi Italia on yksi niistä Euroopan maista, joissa muukalaisviihamielinen mieliala on erityisen huolestuttavaa. Rotumellakat ravisuttivat maata vuoden 2010 tammikuussa. Ihmiset pahoinpitelivät ja ampuivat afrikkalaisia vierastyöläisiä eteläitalialaisessa Rosaron kaupungissa. Sisäasiainministeri Roberto Maroni ei tuominnut rotumellakoita, vaan selitti, että Italia on suhtautunut aivan liian suvaitsevasti laittomiin maahanmuuttajiin. Maroni kuuluu Lega Nord -puolueeseen, joka on vallassa yhdessä Silvio Berlusconiin Vapauden kansa -puolueen kanssa. Maroni on aiemmin yrittänyt toteuttaa kansallisen roturekisteröinnin ja tallentaa maan kaikkien romanien sormenjäljet.

Lega Nord menestyi loistavasti kesäkuun 2009 eurovaaleissa. Se sai yli kolme miljoonaa ääntä ja kasvatti paikkalukunsa neljästä yhdeksään, mikä tekee siitä Euroopan parlamentin suurimman äärioikeistolaisen puolueen. Sen menestys on huomattavasti tärkeämpi muukalaisviihamielisten asemalle sekä Italiassa että Euroopassa kuin uusfasistisen Forza Nuovan, joka sai vaaleissa vain 0,47 prosentin kannatuksen eli 146 000 ääntä. Lega Nord menestyi muita puolueita paremmin myös Italian maaliskuun 2010 paikallisvaaleissa. Se saavutti ensimmäisen kerran suurimman puolueen aseman kahdella alueella, Piemontessa ja Venetossa.

Tanskan kansanpuolue menestyi odottamattoman hyvin eurovaaleissa 2009. Pia Kjærsgaardin muukalaisviihamielinen puolue paransi kannatustaan vajaasta seitsemästä prosentista 15 prosenttiin ja kaksinkertaisti paikkamääränsä Euroopan parlamentissa. Parlamenttiin valittu Morten Messerschmidt oli saanut vain muutamaa vuotta aikaisemmin tuomion kiihotuksesta kansanryhmää vastaan. Hän sai 284 500 henkilökohtaista ääntä. Maahanmuuttoa vastusta-

va Perussuomalaiset hurmasi äänestäjät ja nosti kannatustaan 0,5 prosentista lähes kymmeneen prosenttiin Suomessa. Puoluejohtaja Timo Soini valittiin Euroopan parlamenttiin yli 100 000 äänellä.

"Mustalaiskysymyksellä" intoileva, selkeän antisemitistinen äärioikeistolainen Jobbik (Liike paremman Unkarin puolesta) sai lähes 15 prosenttia äänistä ja kolme paikkaa Euroopan parlamenttiin. Parlamentin ensimmäisessä istunnossa Strasbourgissa yhdellä puolueen edustajista oli yllään Jobbikin puolisoitilaallisen haaran käyttämä kielletty fasistiuniformu.

Hollannissa muukalaisvihamielinen vapauspuolue (PVV) nousi toiseksi suurimmaksi puolueeksi 17 prosentin äänimäärällä. Puoluejohtaja Geert Wilders on parhaillaan syytteessä kiihotuksesta kansanryhmää vastaan. Wildersin syyte perustuu muun muassa siihen, että hän vertasi islamia fasismiin. Tietoisien provosoivissa lausunnoissaan Wilders on verrannut koraania Hitlerin *Mein Kampf*iin. Wildersistä on tullut sekä uusnatsien että populistien marttyyri syytteen ansiosta.

Eurovaalien toinen suuri voittaja on Nick Griffin. Yli miljoona brittiä piti huolen siitä, että äärioikeistolainen British National Party (BNP) saattoi lähettää hänet ja vielä toisenkin edustajan Brysseliin. Iso-Britanniaa edustaa nyt Euroopan parlamentissa ensimmäisen kerran äärioikeistolainen puolue. Puoluejohtaja Griffinin tausta on uusnatsien National Front -liikkeessä. Hän matkustaa säännöllisesti eri puolilla Eurooppaa solmimassa suhteita. Jobbikin ja BNP:n yhteistyö on ollut niin menestyksestä, että Jobbik perusti vuonna 2009 toimiston Lontooseen. Tämä oli ainutlaatuinen veto ei-brittiläiseltä äärioikeistolaiselta puolueelta.

Ranskan Kansallinen rintama menetti eurovaaleissa neljä seitsemästä paikastaan. Nick Griffin ja hänen BNP-puolueensa ovat käyttäneet ripeästi tilaisuutta hyväkseen ja pyrkineet täyttämään tyhjäksi jääneen johtajanpaikan.

Kansallinen rintama teki kotimaansa politiikassa odottamattoman paluun maaliskuussa 2010. Puolue sai paikallisvaaleissa yli yhdeksän prosenttia äänistä oltuaan täysin tyhjän päällä vuoden 2007

vaalitappion jälkeen. Puolueen nykyinen menestys saattaa johtua osittain siitä, että uusi puheenjohtaja Marine Le Pen on pehmentänyt puolueen imagoa. Marine Le Pen on Jean-Marie Le Penin tytär. Tytär on puheenjohtajana ottanut etäisyyttä antisemitismiin, vaimentanut ääriasenteita ja pyrkinyt painottamaan islamofobian sijaan feminismiä ja nationalismia.

Jobbik on tehnyt useita aloitteita yleiseurooppalaiseksi yhteistyöksi. Budapestissa muodostettiin lokakuussa 2009 uusi äärioikeistolainen liittouma The Alliance of European National Movements (AENM). Siinä ovat mukana Jobbik, British National Party, Belgian kansallisrintama, italialainen Fiamma Tricolore, Ranskan kansallisrintama ja Ruotsin kansallisdemokraatit, jonka puoluejohtaja Marc Abramsson oli mukana allianssin perustamistilaisuudessa. Kansallisdemokraatit kirjoittivat kokouksen jälkeen, että yhteenliittymän tarkoitus on *”vastustaa EU:n puitteissa länsimaiden uusliberalismia ja globalisaatiota. (...) Yhteenliittymän päätavoite on koordinoida taistelua yhteistä vihollista vastaan, jota ilmentää [sic] meidän kaikkien kulttuuriamme ja erikoislaatuisuuttamme uhkaava kansainvälinen globalisaatio”*.

Itävallan FPÖ, jota on tässä yhteydessä pidettävä vähemmän radikaalina, on mainittu kokouspöytäkirjassa. Se ei ole kuitenkaan alikirjoittanut sitä ja kiistää virallisesti olevansa mukana yhteistyössä. Vuoden 2009 Euroopan parlamentin vaaleissa muukalaisvihamielinen FPÖ sai 13 prosenttia äänistä. Lisäystä on lähes seitsemän prosenttia.

Euroopan parlamentissa tarvitaan seitsemän puoluetta ja 25 edustajaa puolueyhmän perustamiseen. Tähän äärioikeisto ei ole kyennyt. Vuonna 2007 puolueyhmä Identiteetti, perinteet ja itsemääräämisoikeus (ITS) hajosi Alessandra Mussolinin syytettyä romanialaisia rikollisiksi. Tämä raivostutti Suur-Romania -puolueen niin, että se erosi ITS-ryhmästä eikä siihen jäänyt riittävästi edustajia. Alessandra Mussolini on Benito Mussolinin lapsenlapsi ja hän oli Euroopan parlamentin jäsen vuoteen 2008 saakka. Hän on nykyään Italian parlamentin alahuoneen jäsen.

Enemmistön vähemmistöön kohdistama sorto on aina ollut yksi demokratian nurjista puolista.

Muslimiviha

Muslimeista on tullut aikamme juutalaisia, arvioivat eturivin asian tuntijat, kuten itävaltalainen professori Anton Pelinka.³ Islamofobia lisääntyi erityisesti Yhdysvalloissa tapahtuneiden syyskuun 11. päivän iskujen ja myöhemmin Euroopassa sattuneiden terroritekojen jälkeen. Islamofobialla tarkoitetaan tässä muslimeihin kohdistuvia ennakkoluuloja ja syrjintää, ei esimerkiksi islamismiin tai nuorten muslimien radikalisoitumiseen kohdistuvaa kritiikkiä. Valitettavasti islamofobia on tulehduttanut yhä enemmän vakavaa yhteiskunnallista keskustelua. Se mikä aluksi oli asiallista naisten sorron vastustamista, on muuttunut esimerkiksi Ranskassa ja Tanskassa keskusteluksi burkhaan pukeutuvasta pienestä vähemmistöstä. Ruotsidemokraatit tuottivat rasistisen vaalifilmin, jossa ruotsalainen eläkeläinen joutuu kilpailemaan burkhaan pukeutuneiden naisten kanssa.

Enemmistön vähemmistöön kohdistama sorto on aina ollut yksi demokratian nurjista puolista. Rasistiset puolueet eri puolilla Eurooppaa yrittävät nyt käyttää hyväkseen demokraattista järjestelmää. Sveitsissä järjestettiin marraskuussa 2009 kansanäänestys minareettikiellosta. Minareettitorneja on ainoastaan neljässä maan 200 moskeijasta. Kansanäänestysaloitteen teki Egerkingenin komitea, joka koostuu pääasiassa maan suurimman puolueen, muukalaisvihamielisen Sveitsin kansanpuolueen (SVP) poliitikoista. Mukana oli myös poliitikkoja pienestä evankelisesta Federalistisesta demokraattisesta unionista (FDU). Komitea oli saanut vuonna 2008 kasaan 100 000 allekirjoitusta, jotka Sveitsissä vaaditaan äänestyksen järjestämiseksi perustuslain muutoksesta tai lisäyksestä. Vastoin oletuksia kiellon kannattajat voittivat, ja muun muassa YK ja Amnesty International arvostelivat Sveitsiä kovin sanakääntein.

Belgian parlamenttivaliokunta äänesti maaliskuun lopussa 2010 burkhakiellon puolesta. Maa voi siten ensimmäisenä Euroopassa

3 "Neo-Nazis? No such thing", Primor, Adar, Haaretz 5.3.2010.

kieltää kasvat kokonaan peittävien huntujen käytön yleisillä paikoilla. Huntukiellon rikkojat voivat saada vankeusrangaistuksen. Ranskan kansalliskokouksen äänestyksessä kesäkuussa 2010 hyväksyttiin kiello kasvat kokonaan peittävän hunnun käyttämisestä yleisillä paikoilla. Myös senaatti on hyväksynyt lain. Saksassa islaminvastainen liike haluaa pysäyttää ”islamisoitumisen” Lissabonin sopimuksen ja miljoonan EU-kansalaisen nimikirjoituksen avulla. Termi islamisoituminen on lyönyt itsensä laajalti läpi Euroopassa. Ajatus muslimien uhkaavasta valtaantulosta muistuttaa tuttuja salaliittoteorioita ZOG:sta⁴ ja juutalaisten väitetyistä maailmanherrsuspyrkimyksistä.

Euroopan muslimeihin kohdistuu huolestuttavan paljon syrjintää. Euroopan unionin perusoikeusvirasto (FRA) teetti vuonna 2009 tutkimuksen 14 EU-maan muslimista. Tutkimuksen mukaan joka kolmas muslimi on kokenut syrjintää. Yksitoista prosenttia vastanneista oli myös joutunut rasisisen rikoksen kohteeksi. Muiden FRA:n tutkimien vähemmistöryhmien tavoin selkeä enemmistö vastanneista (79 %) ei ollut tehnyt viranomaisille ilmoitusta kokemastaan rikoksesta ja syrjinnästä.⁵

Open Society -instituutin raportissa tarkastellaan lähemmin yhdentoista eurooppalaisen kaupungin tilannetta. Puolet haastatelluista muslimista vastasi kokeneensa 12 viime kuukauden aikana syrjintää uskontonsa vuoksi. Ainoastaan yhdeksän prosenttia haastatelluista ei-muslimista sanoi samaa.⁶

Hollannin hallitus kaatui helmikuussa 2010. Kulisseissa odotelee islamofobi Geert Wilders. Maaliskuun alussa 2010 pidetyissä kuntavaaleissa hänen Vapauspuolueensa oli ykkönen Amsterdamin ulkopuolella sijaitsevassa Almeressa ja tuli toiseksi maan poliittisessa pääkaupungissa Haagissa. Vaaleja pidettiin kesäkuun parlament-

4 Zionist Occupation Government, sionistinen miehityshallitus. Äärioikeistolaisissa yhteyksissä käytetään sionisteja ja sionismia tarkoittamaan juutalaisia ja juutalaisten vaikutusta.

5 fra.europa.eu

6 Muslims in Europe (joulukuu 2009), www.soros.org.

tivaalien koevaalina. Puolue sai parlamenttivaaleissa 15,5 prosenttia äänistä ja 24 paikkaa. Muslimeja on Hollannissa ainoastaan noin viisi prosenttia väestöstä, mutta heidän tilanteensa on vaikea. Hollantilaisten asiantuntijoiden mukaan tämä johtuu ainakin osittain Vapauspuolueen islaminvastaisesta retoriikasta. Vuodelta 2009 olevan tutkimuksen mukaan puolet maan muslimeista harkitsee maastamuuttoa. Kolmannes sanoo haluavansa muuttaa pois ehdottomasti.⁷

Kuten minareettikieltokeskustelu osoittaa, islamofobit ovat nopeita kopioimaan muiden maiden menestysreseptejä. Tanskalaisesta Stop Islamisingen af Danmark -järjestöstä (SIAD) on kasvanut yleiseurooppalainen liike Euroopan islamisoitumisen pysäyttämiseksi (SIOE). Liikkeellä on kansallisia osastoja aina Ruotsista Bulgariaan saakka. Yhdysvalloissa Stop Islamization of America (SIOA) on esiintynyt mediassa toistuvasti ja kampanjoinut Manhattanille perustettavaa uutta islamilaista kulttuurikeskusta vastaan.

Paikalliset moskeijoiden vastaiset protestit saavat nykyään tukea samanmielisiltä toimijoilta ympäri Eurooppaa. ProKöln ja sen alueellinen emopuolue Pro-NRW (NRW tarkoittaa saksalaista Nordrhein-Westfalenin osavaltiota) ovat esimerkkejä vastakaikua saaneista islaminvastaisista pienpuolueista. Islamisoitumisen vastaiseen kongressiin Kölniin kokoontui vuonna 2008 tuhansia rasisteja ja poliitikkoja muun muassa Saksasta ja Italiasta. Kokous oli suurin äärioikeiston tapaaminen Kölnissä toisen maailmansodan jälkeen. Joulukuussa 2009 Pro-NRW käynnisti kampanjan, joka tähtää minareettien ja moskeijoiden rakentamisen kieltämiseen koko Euroopassa. Maaliskuussa 2010 eurooppalaisen muslimienvastaisen liikkeen sadat edustajat, muun muassa Ruotsidemokraattien kansainvälinen sihteeri, matkustivat Gelsenkircheniin Saksaan keskustelemaan muslimienvastaisien strategioiden koordinoinnista.

7 Hollantilaisen yhteiskunnallisen Netwerk-ohjelman teettämä mielipidemittaus. Sitaatti ohjelmasta "Wilders makes half of Dutch Muslims want to emigrate", Blass, Michael, Radio Netherlands Worldwide 090629 (www.rnw.nl).

Vainottu kansa

Tatarszentgyörgy, Unkari, 23. helmikuuta. Talo sytytetään tuleen polttopulloilla. Nuori isä ja hänen 5-vuotias poikansa ammutaan kuoliaaksi, kun he pakenevat kodistaan.

Vitkov, Tsekki, 18. huhtikuuta. Kolme perheenjäsentä loukkaantuu polttoiskussa. Kaksivuotias tytär saa 80 prosentin palovammat.

Tiszalök, Unkari, 22. huhtikuuta. Yövuoroon töihin matkalla ollut 54-vuotias Kóka ammutaan kuoliaaksi perheen kodin edustalla.

Kisléta, Unkari, 3. elokuuta. Keski-ikäinen äiti Mária ammutaan kuoliaaksi omaan sänkyynsä. Hänen 13-vuotias tyttärensä haavoittuu vakavasti.⁸

Unkarin ja Tsekin pahoinpitely- ja tuhopolttoilastot voi tulkita pogromin esiasteeksi. Mainitut hyökkäykset eivät kuitenkaan tapahtuneet vuonna 1939, vaan 2009. Aiemmin mustalaisiksi kutsutut romanit joutuvat ennen kaikkea Itä- ja Keski-Euroopassa ja Italiassa kokemaan järkyttävässä määrin väkivaltaa, vainoa ja syrjintää. Euroopasta pakenee nyt tuhansia romaniperheitä hakemaan turvapaikkaa Kanadasta ja Yhdysvalloista. Silti kysymystä romanien turvallisuudesta ei pidetä tärkeänä. Heidän itsensä on vaikea tuoda asiaansa esille, sillä kansanryhmän edustajia ei ole muutamaa poikkeusta lukuun ottamatta merkittävässä yhteiskunnallisissa asemissa.

Romanit ovat Euroopan suurin etninen vähemmistö. Täällä elää 10–12 miljoonaa romanian, mutta luvut ovat epätarkkoja. Heitä voi olla huomattavasti enemmän. Romanien tilanne on hankalampi kuin hyvin kotoutuneen juutalaisväestön. On yleisesti tiedossa, että ulkopuolisuus on osittain itse valittua. Monet romanivanhemmat ovat esimerkiksi ottaneet lapsensa pois koulusta ennen heidän siirtymistään ylemmälle asteelle.

Monisatavuotinen mustalaisvainojen perinne antaa kuitenkin aihetta tarkastella ulkopuolisuutta realistisesti. Saattaa olla niin,

8 European Roma Rights Centre (ERRC).

Romanit joutuvat ennen kaikkea Itä- ja Keski-Euroopassa ja Italiassa kokemaan järkyttävää väkivaltaa, vainoa ja syrjintää.

että romaniperheiden on ollut turvallisuussyistä pakko eristäytyä yhteiskunnasta. Itä- ja Keski-Euroopassa poliisi on useita kertoja kieltäytynyt tulemasta avuksi pahoinpitelyjen ja jopa tuhopolttojen yhteydessä. Ensimmäisessä koko EU:n kattavassa syrjintäraportissa EU-MIDIS (2009) 66–92 prosenttia romaneista kertoo, ettei ole tehnyt viranomaisille ilmoitusta viimeisimmästä syrjintäkokemuksestaan. Vastaajista 65–100 prosenttia kertoo, ettei luota oikeuslaitokseen tai rikostentorjuntatoimiin.⁹ Romanian perusteltu epäluulo voi selittää epäluottamusluvut.

Useiden EU-maiden viranomaiset ovat häätäneet väkivalloin romaniperheitä ja tuhonneet heidän leirejään. Asumusten purkaminen on mitä ilmeisimmin ihmisoikeuksien vastaista. Usein romaneja ei myöskään varoiteta etukäteen. Romaniassa noin 75 romania, joukossa lapsia, asuu yksinkertaisissa muovihökkeleissä jätevesipuhdistamon vieressä.

Heidät siirrettiin sinne kuusi vuotta sitten. Kyseessä oli ”tilapäinen siirto”, kuten asiaa kynäisesti kutsuttiin. Romaniperheitä on siirretty myös teollisuusalueille ja kaatopaikoille. Siirto on usein kaikkea muuta kuin tilapäinen.

Ihmisoikeusjärjestöjen toistuvasta kritiikistä huolimatta terveitä romanilapsia sijoitetaan Tsekissä edelleen kehitysvammaisten kouluihin. Bosniassa romanit eivät saa lain mukaan asettua ehdolle parlamenttiin tai presidentin virkaan. Useat EU-maat palauttavat nyt voimatoimin Kosovon vainoja paenneita romaneja, vaikka tilanne ei ole lainkaan kohentunut. Päinvastoin, Kosovon romaneja vastaan tehdään viihäyökkäyksiä ja heitä pakotetaan asumaan ghettoissa oloissa, jopa lyijyn saastuttamissa leireissä. Asiasta on huolissaan muun muassa Euroopan neuvoston ihmisoikeuskomissaari Thomas Hammarberg, joka tuomitsi vuoden 2010 alussa romaniperheiden karkotukset. Hammarberg on vaatinut, että romanien karkotukset Kosovoon keskeytetään.

9 fra.europa.eu.

Romanit joutuvat suureen vaaraan, mikäli Eurooppa jättää heidän kohtalonsa romanivastaisten ääripuolueiden käsiin. Unkarilainen Jobbik, bulgarialainen Ataka ja Slovakian kansallispuolue pitävät romaneja alempiarvoisina kuin eläimiä. Ensin mainittu puolue on jo astunut Brysselin käytäville, kuten edellä todettiin. Puolue ilmaisee romanivastaisuutensa täysin avoimesti sekä kirjoituksissa, puheissa että mielenilmauksissa. Jobbikin varapuheenjohtaja kertoi syyskuussa 2010 Reutersille, että puolue haluaa sulkea romanit ”yleisiin suojaleireihin”, jotkut loppuiäkseen.

Jobbikin europarlamentaarikoiden rinnalla toimii puolueen puolisotilaallinen haara, Unkarin kaarti (Magyar Gárda). Militantteja uusfasisteja innoittaa natsiajan unkarilainen nuoliristiliike. Vaikka kaarti on kielletty, vain harvat ovat riisuneet saappaansa ja liivinsä, joita koristaa karjuvan leijonan kuva. Kaarti on muutettu ”kulttuuriyhdistykseksi”. Eri-ikäiset miehet ja naiset ovat liittyneet sen riveihin, mutta kovasainainen nationalistinen propaganda tuntuu viehättävän erityisesti nuoria. Maaliskuun 2010 alussa suoritetun mielipidemittauksen mukaan Jobbikin suosio ylitti ensimmäisen kerran sosialistipuolueen suosion nuorten unkarilaisten keskuudessa. Jobbikin suosio on 18–24-vuotiaiden parissa jopa kaksinkertainen sosialisteihin verrattuna.¹⁰

Italiassa romaneihin kohdistunut uhka on kasvanut Silvio Berlusconiin uuden hallituksen noustua valtaan vuonna 2008.¹¹ Raportin mukaan romaneihin kohdistuvat rasistiset hyökkäykset eivät ole enää yksittäistapauksia, vaan pikemminkin rakenteellinen osa Italian todellisuutta.¹²

Italian parlamentille helmikuussa 2010 esitetyn tutkimuksen mukaan lähes puolet maan nuorista miehistä ja naisista pelkää

10 Poll reveals Jobbik scores better among young people than Socialists”, MTI/Politics.hu, 100305.

11 Ihmisoikeusraportti Security à la Italiana: Fingerprinting, Extreme Violence and Harassment of Roma in Italy.

12 Ihmisoikeusjärjestöjen yhteenliittymä, jossa ovat mukana Open Society Institute ja ERRC, 2009. Ks. esim. www.soros.org.

muukalaisia tai suhtautuu suvaitsemattomasti maahanmuuttajiin. Viisitoista prosenttia sanoi pelkäävänsä romanialaisia, albaaneja ja romaneja. Suurin osa heistä oli naisia.¹³

Ranska käynnisti elokuussa 2010 romanialaisten ja bulgaria-laisten romanien laajasti kritisoidut joukkokarkotukset. Kolmesataa leiriä hajotettiin presidentti Nicolas Sarkozyn mukaan rikollisuuden hillitsemiseksi. Romaneja on karkotettu noin tuhat (syyskuu 2010). Tapahtumasarja käynnistyi, kun poliisi ampui kuoliaaksi nuoren romanimiehen. Ampumista seurasi mellakointi.

Karkotukset ovat herättäneet vastalauseaallon romanien, poliitikkojen ja ihmisoikeusjärjestöjen keskuudessa eri puolilla maailmaa. EU:n oikeus-, perusoikeus- ja kansalaisasioiden komissaari Viviane Redingin mukaan karkotukset saattavat olla EU:n liikkuvuuslakien vastaisia. Arvostelijoiden mielestä karkotukset ovat laittomia, sillä niistä ei ole päätetty yksilöllisin perustein. Lisäksi ne rikkovat EU:n vapaan liikkuvuuden periaatetta. Euroopan parlamentti hyväksyi syyskuussa 2010 julkilausuman, jossa Ranskaa ja muita maita kehoitettiin keskeyttämään välittömästi romanien joukkokarkotukset.¹⁴ Parlamentti katsoi muun muassa, että karkotukset ovat syrjintää, sillä ne perustuvat rotuun. On myös esitetty, että EU:n tulisi voida määrätä Ranskalle taloudellinen rangaistus.

Ranskassa kuntavaalien äänioikeutta koskevat säännöt ovat erilaiset romaneille kuin muille Ranskan kansalaisille. Romanien on ollut oltava kirjoilla samassa kunnassa kolme vuotta voidakseen äänestää. Muille kansalaisille riittää kuusi kuukautta.

Myös Ruotsista on karkotettu romaneja vuonna 2010. Poliisi käännutti viitisenkymmentä romanian sillä perusteella, että he olivat elättäneet itsensä kerjäämällä. Tämä tapahtui siitä huolimatta, että kaikilla EU-kansalaisilla on oikeus oleskella toisessa maassa kolme kuukautta todistamatta, miten he järjestävät elantonsa. Kerjääminen

13 46 percent [of] young Italians xenophobic”, AFP 100219.

14 Romanien tilanne Euroopan unionissa, julkilausuma P7_TA-PROV(2010)0312.

ei sitä paitsi ole Ruotsissa laitonta, mutta poliisi on leimannut sen "epärehelliseksi" ja "kunnianttomaksi".

Uusi antisemitismi

Euroopassa on entisestään vahvistunut huolestuttava ilmiö. Voimme käyttää siitä nimitystä "viholliseni vihollinen on ystäväni". Islamistit, oikeistolaiset ääriaineokset, joukkotuhon kiistäjät ja vasemmistoaktivistit ovat löytäneet toisensa antisemitismin kautta vastoin kaikkia odotuksia. Malmössä vuoden 2009 alussa sattuneet tapahtumat ovat hyvä esimerkki tästä. Arabit ja vasemmistoa sympatisoivat aktivistit hyökkäsivät Gazan sodan aikaan pulloin, kivin ja kotitekoisin pommein aseistautuneina Israelia kannattavien mielenosoittajien kimppuun. Noin kuukautta myöhemmin mellakoitiin Ruotsin ja Israelin välisen Davis Cup -ottelun yhteydessä. Mukana oli nytkin sekä Hamasin kannattajia että kommunisteja. Kummatkin turvautuivat antisemitistiseen retoriikkaan ilmaistessaan vihaansa Israelin valtiota ja välillä myös yleisesti juutalaisia kohtaan. Ikaikaiset stereotyyppit verenhimoisesta, ahneesta juutalaisesta nousevat nykyään ajoittain esiin Israelin vastaisissa yhteyksissä.

Malmön antisemitismi herätti jälleen kansainvälistä huomiota vuoden 2010 alussa. Antisemitististen viharikosten määrän huima kasvu on johtanut siihen, että juutalaiset tuntevat olevansa pakotettuja muuttamaan pois kaupungista. Ennen kaikkea radikalisoituneiden muslimien, mutta myös äärioikeistolaisten ryhmien katsotaan olevan syyinä ilmapiirin huononemiseen. Ranskassa muslimijengit ovat vainonneet, pahoinpidelleet ja jopa tappaneet niille täysin tuntemattomia juutalaisia pelkän etnisyyden perusteella.

Århusin yliopiston tutkimuksen mukaan (tammikuu 2010) antisemitismi on erittäin voimakasta muslimimaista tulleiden maahanmuuttajien keskuudessa. Kahdella kolmesta Tanskan muslimista on antisemitistisiä ennakkoluuloja. Kööpenhaminan juutalainen seurakunta kehottaa juutalaisia välttämään uskonnollisten symbolien

**"Viholliseni
vihollinen on
ystäväni."**

käyttämistä muslimialueilla. Samaa on tapahtunut myös muissa Euroopan kaupungeissa.¹⁵

Kulttuuripiirin aiemmin hyväksymä ruotsalainen runoilija ja keskustelija Mohamed Omar on paljastunut islamistiksi ja antisemitiiksi. Hän on koonnut ympärilleen niin oikeistolaisten kuin vasemmistolais-tenkin juutalaisvihaajien verkoston, jossa on mukana Ahmed Ramin tapaisia huonomaineisia henkilöitä. Rami on Radio Islam -viihasivuston perustaja. Hänet on tuomittu Ruotsissa kiihotuksesta kansanryhmää vastaan ja Ranskassa antisemitistisen propagandan levittämisestä. Mohamed Omar ja Ahmed Rami ovat perustaneet ranskalaisen esikuvan mukaan ”antisionistisen” puolueen. Nykyajan antisemitistisissä yhteyksissä sionisteja ja sionismia käytetään tarkoittamaan juutalaisia ja juutalaisten kuviteltua vaikutusvaltaa. Myös Israelin valtio toimii juutalaisuuden koodisymbolina. Niinpä natsien soitukulkue voi marssia synagogan ohi ja kaiuttaa laillisesti ”Israel ulos Ruotsista!” Näin on tapahtunut Tukholman keskustassa. Eikä ole epäilystäkään siitä, että Israelilla tarkoitetaan tiettyä vähemmistöä.

Ranskalaista Parti Anti Sioniste -puoluetta johtaa koomikko Dieudonné M'Bala M'Bala, joka on Ahmed Ramin tavoin saanut tuomion antisemitismistä. Puolueohjelmassa on muun muassa seuraava kohta: ”Kaikkien sionismin muotojen kitkeminen kansakunnasta”.¹⁶ Puolue asetti Ranskassa ehdokkaita Euroopan parlamentin vaaleihin, mutta ei onnistunut saamaan riittävää äänimäärää. Dieudonné itse on kuitenkin hyvin suosittu Ranskan äärivasemmiston aktivistien ja radikalisoituneiden maahanmuuttajanuorten keskuudessa. Yhdellä hänen tyttäristään on kummina Kansallisen rintaman Jean-Marie Le Pen.

Barbara Rosenkranz, FPÖ:n ehdokas Itävallan presidentinvaaleissa huhtikuussa 2010, osoittaa antisemitismia olevan myös populistien riveissä, vaikka heidän ensisijaisena maalitaluna ovatkin nykyään muslimit. Rosenkranz on aiemmin puolustanut epäilyjä natsien kaasukamareiden olemassaolosta. Huhtikuun presidentinva-

15 ”Antisemitism bland grupper i Danmark”, SR Ekot 100131.

16 www.partiantisioniste.com.

leissa hän oli istuvan presidentin Heinz Fischerin ainoa haastaja ja sai 15 prosenttia äänistä. Muun muassa juutalaiset ryhmät esittivät voimakkaita vastalauseita häntä kohtaan.

Äärioikeiston vastaiset strategiat

Euroopan maat ovat kokeilleet erilaisia strategioita vastatakseen järjestäytyneen rasismien uhkaan. Joissakin maissa muukalaisvihamieliset puolueet on eristetty, mutta vaalistrategisista syistä on kuitenkin omaksuttu niiden muukalaisvastaista retoriikkaa. Toisaalla suurelle yleisölle on tiedotettu esimerkillisellä tavalla rasistien vihaohjelmasta ja huomattu sitten, että äärioikeiston vaalitulos on loistava. Monilla poliittisilla puolueilla ei ylipäätään ole minkäänlaista strategiaa rasismia vastaan. Ne tuntuvat olevan varsin avuttomia.

Avuttomuutta on turha ihmetellä: sen enempää eristäminen kuin aktiivinen vastarintakaan eivät nimittäin ole toimineet. Tämän on todennut myös saksalainen Bertelmannin säätiö, joka on uraauurtavassa hankkeessa tutkinut ja vertaillut yhdentoista Euroopan maan äärioikeiston vastaisia strategioita. Päätelmissä todetaan, ettei yksikään strategia ole takuuvarma, mutta samalla esitetään muutamia toimenpide-ehdotuksia. Niitä ovat muun muassa:

- Poliittisen vastuun ottaminen. Muodostamalla rasisminvastaisia komiteoita ja liittoutumia poliitikot osoittavat olevansa huolissaan syrjinnästä ja rasismista.
- Poliittisen johtajuuden ottaminen, niin etteivät ääriainekset pääse määräämään politiikan päiväjärjestystä. Poliitikkojen on muistettava aina korostaa monimuotoisen yhteiskunnan myönteisiä piirteitä.
- Rasismista on tultava rangaistus. Muukalaisvihamielisiä ajatuksia esittäviä poliitikkoja, ryhmiä ja järjestöjä on estettävä pääsemästä tärkeisiin aseisiin. Ilman tällaista nollatoleranssia yhteiskuntaan soluttautuu esimerkiksi islamofobisia aatteita.

Sen enempää eristäminen kuin aktiivinen vastarintakaan eivät ole toimineet.

- On parannettava tietoisuutta viharikoksista ja tarkkailtava laittomuuksia. Ruotsi mainitaan hyvänä esimerkkinä, mutta tosiasias-
sa Ruotsin viharikoslaki on paperitiikeri. Toisin sanoen on tärkeää, ettei uhka joutua tuomituksi viharikoksesta ole hampaaton.
- Medialla on avainrooli muukalaisvihamielisen agendan paljastamisessa. Toimittajia tulee kannustaa tutkivaan journalismiin, kuten Saksassa ja Ranskassa on tehty.

Bertelmannin säätiö korostaa myös informaation tarvetta. Euroopan maiden tulee vaihtaa tietoa strategioista, joilla uhkaa on pyritty torjumaan. Myös yhteinen eurooppalainen strategia saattaa olla tarpeen. Säätiö varoittaa, että uhkaa ei saa missään nimessä väheksyä. Äärioikeistoa on valvottava tarkkaan, etenkin, kun globalisaation oletetaan kasvattavan liikettä entisestään.¹⁷

Professori Montserrat Guibernau Lontoon yliopistosta päätyy samaan johtopäätökseen artikkelissaan *Migration and the rise of the radical right* (maaliskuu 2010).¹⁸ Hän kritisoi valtapuolueita siitä, että ne näkevät äärioikeiston vain fanaatikkoryhmänä. Yksikään iso puolue ei ole onnistunut tynnyttämään maahanmuuton ihmisissä herättämää pelkoa eikä pysäyttämään äärioikeiston etenemistä. Tämä herättää kysymyksen, ovatko puolueet toden teolla ymmärtäneet, mitkä tekijät ajavat äänestäjiä muukalaisvihamieliseen toimintaan, Guibernau pohtii.

Guibernau mainitsee kolme elementtiä, jotka on otettava huomioon, kun puolueet vastaavat haasteeseen. Ensinnäkin äänestäjien luottamus politiikkaan on palautettava lisäämällä avoimuutta ja vähentämällä byrokratiaa. Toiseksi puolueiden on muodostettava tasa-

17 Bertelsmann Stiftung, *Strategies for Combating Right-Wing Extremism in Europe*, Gütersloh: Verlag Bertelsmann Stiftung, 2009 .

18 Artikkelin on julkaissut brittiläinen Policy Network ennen Kööpenhaminassa pidettyä konferenssia "Migration and the rise of nationalist right-wing parties: confrontation, isolation or engagement". Artikkelin on ladattavissa osoitteesta <http://www.policynetwork.net/uploadedFiles/Publications/Publications/Migration and the rise of the far right.pdf>.

painoinen, kontrolloitu ja ihmisoikeuksia kunnioittava näkemys maahanmuutosta. Kolmanneksi poliitikoiden on otettava huomioon työväenluokan huoli työmarkkinoista. Työntekijät kokevat usein, etteivät pysty kilpailemaan muualta tulleeseen halvempaan työvoimaan kanssa.

Yleinen vastarinta

Moraaliselta kannalta voitaneen sanoa, että äärioikeiston kohtaaminen on passiivisuutta parempi vaihtoehto. Vahva rasisminvastainen kansanliike on terve merkki ja viesti sekä äänestäjille että äärioikeistolle siitä, että rasistiset mielipiteet eivät sovi sivistyneisiin ja monimuotoisiin yhteiskuntiin. Myös Ajatuspaja Fores on päättänyt toimintapolitiisessa asiakirjassaan (2010:1, *Lokal bekämpning av främlingsfientlighet*) siihen, että ennalta ehkäisevä aktivismi on yksi parhaista vastalääkkeistä järjestäytyneelle rasismille.

Iso-Britanniassa rasisminvastainen aikakauslehti Searchlight vetää maanlaajuista rasisminvastaista kampanjaa Hope not Hate. Toiveikkaan keltaiseksi maalattu englantilainen kaksikerroksinen bussi on kiertänyt maata kertomassa lähinnä British National Party (BNP) -puolueesta. Searchlight on onnistunut saamaan liikkeelle tuhansia aktivisteja ja se tekee yhteistyötä BNP:n vastaisten ryhmien kanssa ympäri maata.

Ruotsalainen rasisminvastainen säätiö ja aikakauslehti Expo ovat käyneet vuodesta 2008 lähtien kampanjaa *Ruotsidemokraatit ovat väärässä*. Kampanja perustuu samannimiseen kirjaan, ja keinoina ovat luennot, opintopiirit ja verkkoaktivismi.

Saksassa ei ole tavatonta, että koko yhteiskunta osallistuu rasismien torjuntaan. Lapsiperheet, katoliset papit, nuoret homoseksuaalit, anarkistit ja muut ovat onnistuneet väkivaltaan turvautumatta estämään äärioikeiston aktivismia ja propagandan levittämistä. Liittoutuneiden toisessa maailmansodassa pahasti pommittaman Dresdenin muistopäivä on Euroopan äärioikeiston tärkeimpiä juhlapäiviä. Helmikuun 2010 juhllallisuuksien aikaan 10 000 saksalaista

**Äärioikeiston
kohtaaminen on
passiivisuutta
parempi
vaihtoehto.**

muodosti ihmisketjun ja onnistui pysäyttämään natsien vuotuisen marssin kaupungin halki.

Eristämispolitiikka – säädylisyyden raja

Dresdenin vastarinnan poliittinen vastine on eristämispolitiikka (cordon sanitaire), johon Belgian puolueet ovat turvautuneet pitääkseen muukalaisviihamielisen Vlaams Belang -puolueen sopivan etäisyyden päässä. Tämä tarkoittaa muiden poliittisten puolueiden välistä sopimusta siitä, että kyseinen rasistinen puolue suljetaan kaiken yhteistyön ulkopuolelle. Myös Ranskan vakiintuneet puolueet noudattivat eristämisperiaatetta suhtautumisessaan Kansallisen rintamaan, joka nykyään on kutistunut paljolti tämän strategian ansiosta. Eristämispolitiikkaa kritisoidaan epädemokraattisuudesta. Ranskan tapauksessa muukalaisviihamieliset ajatukset onnistuivat murtautumaan tämän "saniteettilinjan" läpi ja saamaan jalansijaa valtaviertolitiikassa.

Tukipuolueet ja vaa'ankielet

Eräät tutkijat kannattavat strategiaa, jonka mukaan vakiintuneet puolueet ottavat ohjelmaansa äärioikeistolle tyypillisiä asioita. Kyse on maahanmuutosta, islamista ja kotouttamisesta. Tämäkin menettelytapa jättää tilaa vakavalle arvostelulle. Monissa Euroopan maissa yritykset ottaa uudelleen haltuun tällaiset kysymykset ovat johtaneet siihen, että poliittinen keskustelu on junnannut epämiellyttävällä tavalla islamissa ja muslimeissa. Tuloksena on ollut se, että äärioikeisto on saanut määrätä politiikan agendan. Norja on esimerkki maasta, jossa muukalaisviihamielisyys uhkaa hitaasti mutta varmasti normalisoitua. Norjan edistyspuolue (FrP) on saanut muiden puolueiden vaivihkaisen tuen ja on nykyään maan toiseksi suurin puolue ja vaa'ankielen asemassa. Tämä on tapahtunut siitä huolimatta, että poliitikot oikealta vasemmalle ovat ottaneet etäisyyttä edistyspuolueeseen.

Euroopan poliitikkojen on nyt otettava kantaa siihen, onko Norjan esimerkki pienempi riski kuin yhteistyö muukalaisvihamielisten puolueiden kanssa. Tanskan kansanpuolue on ollut hallituksen tukipuolue jo kohta vuosikymmenen. Marraskuun 2009 kunta- ja aluevaaleissa Tanskan kansanpuolue eteni ja sen valtuustopaikkojen määrää lisääntyi 125:stä 186:een. Menestyksekkäs normalisointiprosessi on suosinut mitä suurimmassa määrin puoluetta, joka on kaksinkertaisesti paikkamääränsä myös Euroopan parlamentissa. Kannatustaan kasvattavat muukalaisvihamieliset puolueet ovat löytäneet Tanskan kansanpuolueesta esikuvansa.

Lämmin vastaanotto

Suvaitsevuus on silti elinvoimaisempaa Tanskassa kuin Italiassa, jossa Lega Nord on hallituksessa. Italialaispoliitikot kieltäytyvät yhä useammin ottamasta etäisyyttä rotumellakoihin ja viharikoksiin. Sen sijaan he siirtävät syyllisyyden uhrien harteille, mikä viestittää kansalaisille, että etninen ja uskonnollinen syrjintä on hyväksyttävää, kenties jopa toivottavaa. Italia on puhutteleva esimerkki siitä, miten nopeasti rasistiset mielialat voivat levitä ja normalisoitua, jos äärioikeisto otetaan avoimesti vastaan. Voidaan kysyä, tuleeko muiden Euroopan maiden ottaa vapaaehtoisesti tämä riski. ■

Lisa Bjurwald on vapaa toimittaja ja kirjailija. Hänen reportaasinsa Sveitsin minareettikiellosta (Expo nro 4/09) valittiin Euroopan parlamentin vuoden 2010 journalismipalkinnon Ruotsin lehdistösarjan voittajaksi. Häneltä ilmestyy keväällä 2011 kirja Europas skam: rasister på frammarsch (Natur & Kultur). Hän on rasisminvastaisen Expo-aikakauslehden* toimituskunnan jäsen. Aikaisemmin hän on toiminut Dagens Nyheterin ja Svenska Dagbladetin pääkirjoittajana.

*Yksi Expon perustajista oli edesmennyt kirjailija Stieg Larsson.

Italia on puhutteleva esimerkki siitä, miten nopeasti rasistiset mielialat voivat levitä ja normalisoitua.

Pohjolan populistinen puolueperhe

Johdanto

Kaikki neljä isoa Pohjoismaata – Suomi, Ruotsi, Norja ja Tanska – ovat olleet sotienjälkeisenä aikana poliittisesti vakaita, pitkälle kehittyneitä hyvinvointiyhteiskuntia, joissa on vallinnut vahva poliittinen konsensus. Silti perinteisten valtapuolueiden äänimäärä on kaikissa maissa jatkuvasti kutistunut. Haastajina ovat olleet erityisesti populistiset puolueet, joiden mukaan poliittinen eliitti on menettänyt kosketuksen kansaan. Populistipuolueet edustavat omasta mielestään kansan todellista tahtoa.

Huolimatta alkutaipaleidensa sisäisistä ristiriidoista populistiset puolueet ovat vakiinnuttaneet asemansa Pohjoismaissa. Norjan Edistyspuolue FrP on kohta 40-vuotias, ja jos Perussuomalaiset nähdään Suomen Maaseudun Puolueen perillisenä, populismilla on Suomessakin jo yli 50 vuoden historia. Ruotsi oli pitkään poikkeus Pohjoismaissa, mutta Ruotsidemokraattien tulo eduskuntaan vaalipäivävaaleissa 2010 muutti tilanteen.

Tässä artikkelissa tarkastelemme nykyisten pohjoismaisten populistipuolueiden yhteneväisyyksiä ja eroavaisuuksia puolueohjelmien sekä muun aineiston pohjalta. Mukana vertailussa ovat Tanskan Kansanpuolue (DF), Norjan Edistyspuolue (FrP), Ruotsidemokraatit (SD) ja Perussuomalaiset (PS).

Väitämme, että pohjoismaiset populistipuolueet ovat lähentyneet toisiaan ohjelmatasolla niin paljon, että voidaan jo puhua populistisesta puolueperheestä. Tarkastelemiamme puolueita voi luonnehtia lähinnä keskustakonservatiiveiksi tai äärikeskustalaisiksi.

Pohjoismaisen populismin lyhyt historia

Klassikkoteoksessa *Populism – its meaning and national characteristics* (Gellner & Ionescu 1969) Pohjoismaita ei mainita sanallakaan. Pohjoismaisella populismilla on kuitenkin ilmiönä pitkä historia, joka ulottuu aina 1800-luvun loppupuolelle (ks. esim. Slagstad 1998).

Suomi

Pohjoismaiden ensimmäinen populistipuolue perustettiin Suomessa vuonna 1958 erillisen ryhmittymän irtaantuessa Keskustasta eli silloisesta Maalaisliitosta (Arter 1992). Karismaattinen ja kansanomaisen Veikko Vennamo sai liikkeelle tyytymättömät pienviljelijät, joiden joukossa oli monia Karjalan evakkoja. Puolue oli luonteeltaan varsin pitkään maaseutuväestön tyytymättömyyspuolue. Se ajoi pienviljelijöiden ja maaseudun etuja kaupungistumisen edetessä, mutta oli myös sotaveteraanien puolestapuhuja. Puolueen vahvinta tukialuetta olivat Suomen itäosat – Karjala. Koska suurin talonpoikaismiespuolue oli hallitsevassa asemassa ja sitä edustava Urho Kekkonen oli maan presidentti, Suomen Maaseudun Puolue (SMP) viljeli selkeää järjestelmänvastaista kantaa. Utteraa kansaa ihannoitiin ja pienimuotoiselle maanviljelylle vaadittiin lisää valtion tukea.

SMP on ainoa hallitusvastuussa ollut populistinen puolue Pohjoismaissa. Se oli hallituksessa vuosina 1983–1990, jolloin SMP ja Kokoomus muuttuivat Neuvostoliiton silmissä hallituskelpoisiksi. Myös Kekkosen presidenttikauden päätös vaikutti SMP:n hallituskelpoisuuteen. Puoluetta vaivasivat henkilökiistat ja sen vaalimenestys heikkeni 1990-luvulla. Taloudellisen tuen ehtyttyä puolue ajautui

konkurssiin vuonna 1995 ja silloinen puoluejohto perusti samana vuonna uuden puolueen, Perussuomalaiset.

Perussuomalaiset ei ole erityisesti korostanut maalaisia juuriaan, mutta puolustaa omien sanojensa mukaan yhteiskunnan vähäosaisia, kuten eläkeläisiä, sotaveteraaneja, haja-asutusalueiden asukkaita ja sairaita, jotka hyvinvointivaltio-Suomi on unohtanut. EU-kritiikki on vahvistunut euron käyttöönoton jälkeen. Puolueen äänestäjäpohja on laajentunut. Perussuomalaiset suhtautuu kriittisesti maahanmuuttoon ja monikulttuurisuuteen ja arvostelee suomenruotsalaisen kielivähemmistön etuoikeuksia ja ruotsinkielen asemaa virallisena kielenä.

Norja

Populismin seuraava läpimurto tapahtui Norjassa ja Tanskassa vuonna 1973. Sekä Tanskan Edistyspuolue FrPd¹ että sen norjalainen vastine Anders Langen Puolue rynnistivät käytännössä yhdessä yössä oman maansa parlamenttiin. Kummallakaan puolueella ei ollut erityisen kehittyntä puolueorganisaatiota ja niitä voikin pitää poliittisina ”yhdenmiehenryityksinä”.

Anders Langen johtama puolue sai Norjassa vuoden 1973 vaaleissa 108 000 ääntä ja neljä paikkaa suurkäräjille. Läpimurron syinä olivat veroprotesti, Anders Langen henkilökohtainen karisma, television rooli ja EY-kansanäänestyksen jälkimainingit (Bjørklund 2000). Ei liene epäilystäkään siitä, että myös Tanskan poliittinen kehitys kasvatti intoa ja uuden puolueen suosiota.²

Norjan FrP putosi suurkäräjiltä vuoden 1977 vaaleissa, mutta karismaattinen johtaja Carl I. Hagen ryhtyi rakentamaan puolueorganisaatiota. Tämä osaltaan auttoi nostamaan puolueen Norjan toiseksi suurimmaksi vuosien 2005 ja 2009 vaaleissa. Muita Norjan FrP:n me-

1 FrPd –lyhennettä käytetään Tanskan Edistyspuolueesta FrP-lyhenteen sijaan, kun halutaan erottaa puolue Norjan Edistyspuolueesta (FrP).

2 On kuitenkin syytä korostaa, että Langen puolue nousi ensimmäisenä parlamenttiin. Glistrupin puolue oli perustettu aikaisemmin, mutta Tanskassa pidettiin vaalit syksyllä 1973 vasta Norjan jälkeen.

nestystekijöitä ovat olleet puolueen iltapäivälehtiin sopiva retoriikka, yhteiskunnan kasvava individualismi ja byrokratian vastainen kulttuuri, kasvava maahanmuuton vastustus ja maahanmuuttajien puutteellinen kotoutuminen. Norjan kasvavan öljyrahaston varoja puolue haluaa käyttää hyvinvointiin ja verohelpotuksiin. (Jupskås 2009: 58–76.)

Tanska

Tanskassa verojuristi Mogens Glistrupin johtaman Edistyspuolueen (FrP) nopean suosion taustalla oli kasvava tyytymättömyys politiikkoihin (Borre 1973). Myös Tanskassa oli käyty edellisenä vuonna kiihvasta keskustelua EY-jäsenyydestä, mikä oli heikentänyt äänestäjien puolueuskollisuutta. Glistrupin puolue menestyi jopa norjalaista Langen puoluetta paremmin. Se nousi 15,9 prosentin äänimäärällään ja 28 edustajallaan kansankäräjien toiseksi suurimmaksi puolueeksi. Tämä ei kuitenkaan ollut sodan jälkeen ensimmäinen kerta, kun protestipuolue menestyi Tanskan politiikassa. Vuonna 1953 perustettu Knud Knudsenin johtama Riippumattomien Puolue sai vuonna 1960 kansankäräjille kuusi edustajaa (Eriksen 1978). Osa riippumattomien edustajista jatkoi uraansa Edistyspuolueessa.

Tanskan FrP menestyi pitkään huomattavasti paremmin kuin Norjan Edistyspuolue. Tosin sen vaalitulokset eivät olleet riittäneet läpimurtoon, mutta puolueen kannatus oli vuonna 1995 tapahtuneen hajoamisen ja Tanskan Kansanpuolueen (DF) perustamiseen saakka keskimäärin 8,7 prosenttia (pohjanoteeraus oli 3,6 prosenttia vuonna 1984, mutta neljä vuotta myöhemmin luku oli taas kohonnut 9 prosenttiin). Norjan Lange ja Tanskan Glistrup olivat sekä organisaation että retoriikan puolesta ilmiselviä populistiteja (Jupskås 2009).

Klassista populistista retoriikkaa noudattaen Glistrup ja Lange väittivät edustavansa kadunmiehiä ja luokkaristiiriitojen ajan olevan ohi. *”Kapitalistien ja riistettyjen välillä tai työläisten ja työnantajien välillä ei ole mitään eroa”*, Mogens Glistrup lausui Informationissa 10. huhtikuuta 1973. Lange väitti edustavansa *”puoluetta, joka uskaltaa lausua*

ääneen kansan ajatukset” ja että hän *”sanoo asioita, joiden hän tietää varmasti piilevän kansan syvissä riveissä”* (Bjørklund 2000:450).

Kun Pia Kjöersgaardin johtama ryhmä irrottautui Tanskan FrP:stä vuonna 1995, maahan syntyi tyypillinen ”radikaali oikeistopopulistinen puolue” (Mudde 2007). FrP:n kokemusten opettamana puolue rakensi klassisen hierarkkisen puoluerakenteen, jossa valtaa käytti lähinnä puoluejohto (Ringsmose 2003: 108). Tämä ei poikkea kovin paljon Norjan FrP:n rakenteesta Carl I. Hagenin aikana.

Kjöersgaardin johtama Tanskan kansanpuolue (DF) nähdään mielellisesti Tanskan FrP:n aatteellisena jatkona (Goul Andersen ja Bjørklund 2000; 2002), mutta niiden välillä on myös eroja. FrP:n kritiikki kohdistui ensisijaisesti hyvinvointivaltioon. Kjöersgaard ja kansanpuolue hyökkäävät monikulttuurista yhteiskuntaa ja Euroopan unionia vastaan. Puolueen kannatus on kasvanut koko sen olemassaolon ajan, ja tähänastinen huippuhetki oli vuoden 2007 vaaleissa, joissa puolue sai 13,8 prosenttia äänistä ja 28 edustajaa kansankäräjille.

Ruotsi

Norjassa ja Tanskassa populistipuolueet ylittivät vaalien äänikynnyksen vuonna 1973. Ruotsissa vastaava koettiin vasta vuonna 1991. Silloin Uusi Demokratia sai 6,7 prosenttia äänistä ja pääsi valtiopäiville. Sisäisten ristiriitojen vuoksi – joita oli erityisesti puolueen perustajien Ian Wachtmeisterin ja Bert Karlssonin välillä – puolue kuitenkin katosi yhtä nopeasti kuin oli ilmestynytkin. Vaikka oikeistopopulistiset puolueet eivät siis saavuttaneetkaan kansallista läpimurtoa tuolloin, Ruotsissa on ollut viime vuosikymmenien aikana useita paikallisia protestipuolueita.³ Vuoteen 1988 saakka alle prosentti ruotsalaisista äänesti valtiopäivien ulkopuolella olevia puolueita. Vuosien 2002 ja 2006 vaaleissa protestiääniä on ollut 3,1 ja 5,7 prosenttia. Suurin ja tärkein näistä puolueista on ollut Ruotsidemokraatit (SD), joka perustettiin virallisesti 6. helmikuuta 1988.

3 Skånepartiet, Sjöbopartiet, keskustademokraatit, edistyspuolue ja kansallisdemokraatit, Det Nya Partiet.

Ruotsidemokraattien kehitys eroaa muista pohjoismaisista populistipuolueista siinä, että se vakiinnutti asemansa ensin paikallistasolla, ennen kuin se ylitti äänikynnyksen vuoden 2010 vaalivaaleissa. Puolueen historia ulottuu kuitenkin elokuussa 1979 lööppeihin putkahtaneen Bevara Sverige Svensk -järjestön perustamiseen. Puolue sai vuonna 1994 viisi edustajaa kunnanvaltuustoihin. Varsinainen läpimurto paikallispolitiikassa tapahtui vuonna 2002. Puolue sai 76 300 ääntä ja 50 kunnanvaltuustopaikkaa.

Skånesta tuli puolueen ydinaluetta. Vuonna 2005 selvisi, että luontevana jatkeena Skåne-haaran vaikutuksen kasvulle skånelaiset halusivat itselleen myös puoluejohtajan tehtävät. Puolueen nuorisojärjestön SDU:n edustaja Jimmie Åkesson voitti vuoden 2005 puoluekokouksen äänestyksen äänin 91–50. Vuonna 2006 puolueen kannatus kasvoi entisestään. Lopullinen vaalitulokset oli 2,93 prosenttia, mikä toi 281 kunnanvaltuustopaikkaa, joita SD:n oli vaikea täyttää. Parhaat tulokset syntyivät odotetusti Etelä-Ruotsissa. Suurimman äänisaaliin puolue sai Landskronassa, jossa kannatus nousi yli 22 prosenttiin.

Ruotsidemokraatit teki läpimurron mediassa vuonna 2007. Tuolloin SD:n puheenjohtaja Åkesson kohtasi TV4:n 19. huhtikuuta 2007 lähettämässä tv-keskustelussa sosialidemokraattien puoluejohtajan Mona Sahlinin.⁴ Puoluetta kuitenkin karsastettiin yhä voimakkaasti,⁵ ja vuonna 2009 se herätti jälleen keskustelua. Hyvänä apuna tässä oli Aftonbladet. Ensin lehti kieltäytyi julkaisemasta puolueen ilmoitusta, mutta julkaisi sen jälkeen kolumnin, jossa Åkesson kirjoitti islamin olevan aikamme suurin uhka.

Puolueen profiili muuttui sosialidemokraattisemmaksi ennen vuoden 2010 vaaleja pidetyssä puoluekokouksessa, kun puolue muun muassa luopui ay-vastaisuudestaan. Nyt puolue puolusti

4 (Åkesson tapaa myös Schlingmannin (M) ja Ullenhagin (FP)). Lisäksi SVT24 lähettää katkelmia ruotsidemokraattien puoluekokouksesta 2007.

5 Puolueen on todettava, että yli 50 konferenssikeskusta kieltäytyy antamasta tiloja SD:n käyttöön, eivätkä he saa tiloja edes Tanskasta. Loppujen lopuksi puoluekokous pidetään Karlskronassa, joka on SD:n ominta aluetta (Orrenius 2010).

”ruotsalaista mallia” ja halusi parantaa työttömyysturvaa ja toimeentulotukea. Ennen vaaleja esitetystä varj budjetista ilmeni selvästi, että SD asetti vastakkain hyvinvoinnin ja maahanmuuton. Puolue halusi lisätä hyvinvointipanostuksia 65 miljardilla kolmivuotiskauden aikana ja vahvistaa puolustusta (11,5 miljardia) sekä torjua rikollisuutta (10,5 miljardia). Tämä kaikki rahoitettaisiin supistamalla maahanmuuttoa, mikä tarjoaa SD:n mukaan jopa 78 miljardin Ruotsin kruunun säästön kolmen vuoden aikana. Puolue sai kuin saikin kansallisen läpimurtonsa ja 5,7 prosenttia äänistä sekä 20 valtiopäiväpaikkaa. Lisäksi se pääsi vaa’ankielen asemaan valtiopäivillä.

Pohjoismaisen populismin pääpiirteet

Käsitteestä ”populismi” on kiistelty pitkään. Termillä on negatiivinen sävy sekä julkisessa että akateemisessa kielenkäytössä, ja vain harvat poliitikot tunnustautuvat populistieiksi. Myös populismin määritelmästä ollaan montaa mieltä. Meidän mielestämme populismi ei ole ideologia itsessään, vaan sillä on ”ohuen ideologian” luonne. Tämä tarkoittaa sitä, että sen on menestyäkseen tukeuduttava muihin poliittisiin aatteisiin (Canovan 2002; Stanley 2008).

Mistä populismin ohut ideologia sitten koostuu? Populismia kuvaillaan usein aatteellisesta, tyylillisestä ja viestinnällisestä näkökulmasta (Jungar 2010). Ohuena ideologiana populismissa on kolme aatteellista osatekijää: järjestelmänvastaisuus, ajatus yhtenäisestä kansasta sekä kansansuvereniteetti. Populismi yhdistetään usein myös karismaattisiin poliitikkoihin, heikosti institutionalisoituneisiin puolueisiin ja tiettyyn poliittiseen retoriikkaan.

Meidän määritelmäme mukaan populismi on poliittista johtajuutta yhdistettynä tietynlaisiin poliittisiin näkemyksiin. Pohjoismaisella populistisella puolueperheellä tarkoitamme sitä, että näiden puolueiden poliittiset sisällöt ovat lähentyneet toisiaan. Sen lisäksi niille on tyypillistä eriasteinen populismin ohut ideologia.

**Taulukko 1: Pohjoismaiden populistipuolueet,
jotka ovat edustettuina parlamenteissa**

PUOLUE	AJANJAKSO	KANSALLINEN KOHOKOHTA			PAIKALLINEN KOHOKOHTA		
		Vuosi	%	Edustajia	Vuosi	%	Edustajia
NORJA							
FrP	1973–	2009	22,9 %	41	2007	17,5 %	1625
RUOTSI							
SD	1988–	2010	5,7 %	20	2010	4,9 %	612
ND	1990–2000	1991	6,7 %	25	1991	3,4 %	335
TANSKA							
FrPd	1973–	1973	15,9 %	28	–	?	?
DF	1995–	2007	13,8 %	25	–	?	?
SUOMI							
SMP	1959–1995	1970	10,5 %	18	1968	7,3 %	910
PS	1995–	2007	4,1 %	5	2008	5,3 %	443

LÄHTEET: Norjan, Ruotsin ja Suomen tilastokeskukset, Folketinget.dk Viitteet: Norjan FrP oli alunperin nimeltään Anders Langen Puolue, mutta puolue vaihtoi nimeä vuonna 1977. Suomen Maaseudun Puolueen alkuperäinen nimi oli Suomen Pientalonpoikien Puolue, mutta se vaihtoi nimeä vuonna 1966.

Järjestelmänvastaisuus

Populismiin liittyy järjestelmänvastaisuus sekä vihamielinen asenne yhteiskunnan valtaelitteitä ja niiden kannattamia vallitsevia arvoja kohtaan. Cas Mudde määrittelee populismin ”ideologiaksi, joka näkee yhteiskunnan äärimmilleen jakautuneena kahteen homogeeniseen ja keskenään vihamieliseen ryhmään – ”puhtaaseen kansaan” ja ”korruptoituneeseen eliittiin” – ja joka väittää, että politiikan tulee ilmaista kansan yleistä tahtoa (volonté generale) (Mudde 2004:543). Tämän lyhyen määritelmän mukaan populismi esittää yhteiskunnan yhtenäisen kansan ja yhtäpitävän, korruptoituneen ja etäisen eliitin

**Puolueet
ovat omien
sanojensa
mukaan sekä
poliittisesti
että kulttuurin
ja elämäntavan
puolesta
lähempänä
kansaa
kuin muut
vakiintuneet
puolueet.**

välisenä vihamielisenä konfliktina. Ihanteena on kansan tahdon näkyminen poliittisessa päätöksenteossa.

Kaikki neljä pohjoismaista populistipuoluetta ovat aloittaneet järjestelmänvastaisina puolueina. Ne ovat esittäytyneet vaihtoehtoina poliittisille eliiteille, jotka eivät ole edustaneet äänestäjiään. Ei liene sattumaa, että Norjan ja Tanskan puolueet perustettiin samaan aikaan, kun hyvinvointivaltiossa tapahtui suuria muutoksia ja lähentyttiin Euroopan unionia. Tämä piirsi muutoin yhteisymmärryksen leimaamaan politiikkaan jyrkät rajat, joita nämä puolueet saattoivat hyödyntää puoluepolitiikassaan.

Järjestelmänvastainen retoriikka on ohentunut samanaikaisesti, kun puolueet ovat menestyneet vaaleissa ja lähentyneet hallitusta. Silti se ilmenee yhä erilaisuuden korostamisessa. Puolueet ovat omien sanojensa mukaan sekä poliittisesti että kulttuurin ja elämäntavan puolesta lähempänä kansaa kuin muut vakiintuneet puolueet, jotka edustavat yhteiskunnan ja kulttuurin eliittiä.

Suomessa SMP oli järjestelmänvastainen, vaikkakin vähemmän 1980-luvulla, jolloin puolue oli hallituksessa. Perussuomalaiset on 2000-luvun jälkipuoliskolla pitänyt poliittista valtakoneistoa korruptoituneena ja kansalle etäisenä ja esittäytynyt itse antielitistisenä puolueena. Ruotsidemokraatit ei ole yhtä selkeästi järjestelmänvastainen kuin muut pohjoismaiset puolueet, sillä se ei ollut alun perin protesti- tai tyytymättömyyspuolue. Sen sijaan puolue on arvostellut poliittisia vallanpitäjiä, jotka eivät sen mielestä edusta kansaa ja ovat etäänntyneet äänestäjistä.

Populistipuolueet ja -järjestöt kritisoivat vallitsevaa demokraattista järjestelmää sisältä päin. Siten ne eivät ole järjestelmänvastaisia siinä mielessä, että ne edustaisivat periaatteellista ja ideologista oppositiota demokraattiselle johdolle. Ne ovat uskollisia demokraattisen järjestelmän perusperiaatteille. Ne osallistuvat vaaleihin ja tavoittelevat valtaa. Niiden järjestelmänvastaisuus on suhteellista, sillä ne luovat itselleen retorisia vastakohta-asetelmia kulloiseenkin

valtajärjestelmään, vallassa oleviin puolueisiin ja yhteiskunnallisiin ryhmiin nähden. (Capoccia 2002:1).

Niin sanottu valtakoneisto ei välttämättä koostu pelkästään poliittisista puolueista ja poliitikoista, vaan siihen kuuluu myös byrokraatteja, asiantuntijoita ja akateemisesti koulutettuja. Myös EU, rahoituslaitokset, pankit ja kulttuurieliitit ovat osa sitä. Asiantuntijoilla ja akateemisesti koulutetuilla on yhteiskunnassa liikaa vaikutusvaltaa, mutta tavallisen ihmisen ajatuksia ei oteta riittävästi huomioon. Pankit ja rahoituslaitokset huolehtivat omista eduistaan enemmän kuin asiakkaidensa. Kulttuurieliitit päättävät, mikä on hyvän maun mukaista, elävät yhteiskunnan tuella ja katsovat pitkin nenänvartta tavallisen kansan menoa.

Sen lisäksi, että järjestelmänvastaiset puolueet korostavat kansan ja vakiintuneiden poliittisten puolueiden välistä kuilua, populistipuolueet pyrkivät luomaan ja ylläpitämään välimatkaa itsensä ja muiden poliittisten puolueiden kesken erityisesti valta-asemassa ollessaan. Ne korostavat olevansa erilaisia kuin muut puolueet, lähempänä kansaa ja vähemmän korruptoituneita, koska niiden uskottavuus ja hyväksyntä riippuu juuri siitä, että ne ovat jossakin mielessä erilaisia kuin muut puolueet (Schedler, 1996, Panizza, 2005:18). Populistiset puolueet esittäytyvät politiikanvastaisina: politiikka on jotakin, mitä muut harjoittavat, eivät he.

Yhtenäinen kansa

Populismien toinen keskeinen osatekijä on ajatus yhtenäisestä kansasta. Siinä populismi eroaa luokkaan ja etuihin painottuvista ideologioista ja poliittisista hankkeista, jotka nimenomaan sanovat edustavansa tiettyjä ryhmiä. Populistit keskittyvät luomaan retorisella tasolla kuvitellun yhtenäisen kansan. Se on vastakohta yhteen hitsautuneelle poliittiselle eliitille tai muille kansoille ja kulttuureille, jotka uhkaavat "kansan" perinteitä ja elinehtoja. Kansa voidaan

Populistiset puolueet esittäytyvät politiikanvastaisina: politiikka on jotakin, mitä muut harjoittavat, eivät he.

Populistit sanovat edustavansa kansan yleisiä intressejä, joita vastassa ovat erityisiä ryhmäetuja ajavat puoluepoliitikot.

määrittellä eri tavoin: poliittisena, etnis-kulttuurisena ja/tai historian määrittämänä yhteisönä.

Populismissa esiintyy kolmentyyppistä kansan yhtenäisyyttä (Canovan 1999). Ensinnäkin on kansa, joka muodostuu niistä, jotka asuvat valtiossa tai kansakunnassa. Kansa määrittellään ensisijaisesti poliittisena yhteisönä. Tämä yhteisö ylittää ja tasoittaa perinteiset luokka- ja intressinäkökulmat. Kansaa huonosti edustava ja etäinen poliittinen luokka on se vihamielinen eliitti, jota vastaan kansan poliittista yhtenäisyyttä nostatetaan. Eliitti voi koostua poliittisista eliiteistä (hallitukset, kansalliset parlamentit, EU), valtion edustajista (byrokraatit, tuomioistuimet, viranomaiset), tietoeleiteistä (akateemisesti koulutetut ja asiantuntijat) ja taloudellisista eliiteistä (pankit, rahoitusmarkkinat, kansainväliset taloudelliset järjestöt). Vastakkainasettelu ei ole eri intressejä edustavien kansalaisryhmien välillä, vaan "kansan" ja yksittäisten tai yhtenäisen eliitin välillä. Populistit sanovat edustavansa kansan yleisiä intressejä, joita vastassa ovat erityisiä ryhmäetuja ajavat puoluepoliitikot.

Kansa voidaan määrittellä myös "meidän" kansaksemme, jolla on yhteiset kokemukset, historia, kieli ja kulttuuri. Tätä yhteenkuuluvuutta herätellään vastakohtana muille etnisille ryhmille tai kulttuureille (esimerkiksi romaneille, maahanmuuttajille, islamille), joiden katsotaan uhkaavan omaa kulttuuria. Kansa määrittellään myös suhteessa poliittiseen ja kulttuurikoneistoon, joka toivottaa tervetulleeksi monikulttuurisuuden, kielellisen pluralismin ja maahanmuuton. Voidaan puhua myös hyvinvointisovinismista, jossa hyvinvointipalvelut halutaan rajoittaa koskemaan vain omia kansalaisia tai esimerkiksi maahanmuuttajat nähdään uhkana omalle hyvinvoinnille.

Kansa voidaan määrittellä myös tavalliseksi kansaksi, kadunmieheksi (harvemmin naiseksi!) tai hiljaiseksi enemmistöksi. Tällöin kansa koostuu tietystä väestönosasta, joka edustaa sitä, mikä populistien mukaan on aitoa ja tyypillistä tietyille yhteisölle tai yhteiskunnalle. Paul Taggart on käyttänyt vertausta "heartland" kuvaillaan tätä usein jo mennyttä yhteenkuuluvuutta, joka on kadonnut

tai uhanalainen nykyisessä yhteiskunnallisessa muutoksessa, oli paikalleen kapitalismista, kaupungistumisesta tai globalisaatiosta. Kyse voi olla uhanalaisen elinkeinon harjoittajista, kuten kaupungistumisen uhkaamista maanviljelijöistä, unohdetuista “maan hiljaisista” tai ankarasti raatavista ja veronsa maksavista “kadunmiehistä”. Joitakin ryhmiä kuvaillaan alkuperäisemmiksi ja siten todellisemmiksi yhteiskunnan arvojen, normien ja hyveiden edustajiksi.

Neljällä pohjoismaisella populistipuolueella on kaikki nämä käsitykset kansasta, vaikka painotus onkin vaihdellut eri aikoina. “Kansalla” on monia yhtymäkohtia järjestelmänvastaisuuteen ja pohjoismainen populismi on viljellyt sitä eri tavoin. Populistiset puolueet omaksuivat 1990-luvun lopulla kansan etnisenä, kielellisenä tai historiallisena yhteisönä, jota maahanmuutto ja muut kulttuurit uhkaavat. “Oman” perinteen vaaliminen ja kuviteltu alkuperäinen kulttuuri ja yhteenkuuluvuus ovat aina kuuluneet näihin puolueisiin.

Kansansuvereniteetti

Populismien mukaan edustajien tulee olla kuin ne, joita he edustavat. Vaaleissa valittujen tulee heijastaa äänestäjiensä “autenttista” mielipidettä. Populismien näkemys edustuksesta ja sen konkreettisista ilmenemismuodoista on kuitenkin ristiriitainen. Edustajien ja edustettavien läheisyys voi tarkoittaa, että päätösten halutaan heijastavan suoraan enemmistön tahtoa. Populistipuolueet myös kannattavat suoraa demokratiaa vaatien esimerkiksi kansanäänestyksiä. Kansalaiset tulee niiden mielestä saada suoraan mukaan poliittisiin prosesseihin. Populistinen käsitys politiikasta on, että poliittisiin ongelmiin on olemassa yksinkertaisia ratkaisuja, jotka voidaan esittää toisilleen vastakkaisina vaihtoehtoina.

Kansandustajien oikeus edustaa kansaa perustuu myös johtohahmojen kykyyn ilmaista ja havaita kansan tarpeita sekä äänestäjien luottamukseen johtohahmoja kohtaan. Kansandustajien oikeus edustaa kansaa perustuu myös johtohahmojen kykyyn ilmaista ja

Joitakin ryhmiä kuvaillaan alkuperäisemmiksi ja siten todellisemmiksi yhteiskunnan arvojen, normien ja hyveiden edustajiksi.

**Populistinen
käsitys
politiikasta on,
että poliittisiin
ongelmiin
on olemassa
yksinkertaisia
ratkaisuja,
jotka voidaan
esittää toisilleen
vastakkaisina
vaihtoehtoina.**

havaita kansan tarpeita sekä äänestäjien luottamukseen johtajia kohtaan. Pohjoismaiden populistipuolueet vaativat poliittisissa ohjelmissaan kansanäänestyksiä ja käyttäjädemokratiaa. Ne suhtautuvat epäillen riippumattomiin poliittisiin ja taloudellisiin laitoksiin kuten keskuspankkeihin, erityisesti EU:n tasolla.

Populismi alleviivaa kansalaisten arvostelukykyä ja kykyä tehdä oikeita päätöksiä. Se ilmaisee usein avoimesti epäluulonsa poliittisesti korrekteja poliitikkoja ja asiantuntijoita kohtaan, varsinkin jos nämä sanovat jotakin, jota voi pitää "terveen järjen" vastaisena. Populistiset puolueet ovat omaksuneet "Kyllä kansa tietää" -ajatuksen, joka oli myös Veikko Vennamon iskulause. Populismi suhtautuu yleensä kielteisesti instituutioihin, jotka rajoittavat kansan enemmistön mahdollisuutta sanoa "suorat sanat" perustuslaissa määriteltyjen vähemmistöjen (esimerkiksi etnisten, kielellisten ja seksuaalisten) oikeuksista. Ne voivat kuitenkin kannattaa institutionaalisia välineitä, kuten perustuslakituomioistuimia sekä muita keinoja, joilla voidaan valvoa politiikkaa huonon hallinnon, esimerkiksi korruption ehkäisemiseksi.

Poliittiset ohjelmat

Euroopan populistisia puolueita kuvaillaan usein äärioikeistolaisiksi, ääriradikaaleiksi tai oikeistopopulistisiksi. Ovatko pohjoismaiset puolueet sitten oikeistopopulistisia? Pohjoismaisten populistipuolueiden näkemykset markkinoiden ja valtion suhteesta poikkeavat toisistaan. Myös konservatismiin asteessa eli arvokonservatismiin painottamisessa on eroja. Tutkimuksemme kuitenkin osoittaa, että puolueet ovat historiallisen taustansa erilaisuudesta huolimatta lähentyneet toisiaan. Ne ovat siirtyneet lähemmäksi perinteisen vasemmisto-oikeistoasteikon keskikohtaa, ja arvoihin liittyvässä niin sanotussa postmaterialistisessa ulottuvuudessa ne ovat aikaa myöten omaksuneet vahvemmin arvokonservatiivisen painotuksen.

Puolueita on perinteisesti kuvailtu ja määritelty oikeisto–vasemmistoasteikolla. Tähän sisältyvät yleensä valtion ja markkinoiden vä-

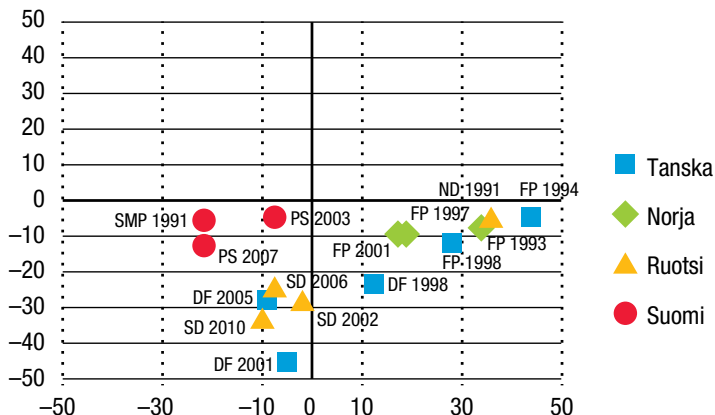
linen suhde, hyvinvointi ja sosiaaliset kysymykset sekä puolueiden näkemykset esimerkiksi koulutuksesta, laista ja oikeudesta, yksilön ja valtion suhteesta, demokraattisista oikeuksista ja puolustusvoimista. Mukana on siis sekä sosioekonomisia että arvoihin liittyviä asioita.

Näkemyksemme mukaan oikeisto-vasemmistoulottuvuus selittää huonosti populistipuolueiden näkemyseroja. Pohjoismaiset puolueet ovat yleensä omaksuneet arvokonservatiiviset näkemykset perheestä, laista ja järjestyksestä sekä kansallisista perinteistä, mutta ne ovat eronneet toisistaan sosioekonomisissa kysymyksissä. Tanskalaiset ja norjalaiset populistipuolueet ovat olleet perinteisesti markkinaliberaalimpia ja ruotsalaiset ja suomalaiset sosiaaliliberaalimpia.

Olemme analysoineet puolueiden vaaliohjelmiä kahdella ulottuvuudella. Ensinnäkin perinteisellä oikeisto-vasemmistoasteikolla, joka käsittää näkemykset markkinoista ja valtion markkinasäätelystä sekä asennoitumisen hyvinvointiin ja sosiaaliseen oikeudenmukaisuuteen. Markkinaliberaalimmat puolueet ovat siirtyneet tällä asteikolla kohti keskustaa ja muut ovat pysyneet keskustassa. Toiseksi olemme lähestyneet puolueohjelmia postmaterialistisesta ulottuvuudesta käsin. Kutsumme sitä liberaalius-autoritäärisyys -akseliksi. Se kuvastaa puolueiden näkemyksiä asioissa, jotka koskevat kansallisia perinteitä ja identiteettejä, monikulttuurisuutta, perhearvoja ja aseellisen voiman käyttöä. Tässä suhteessa kaikki puolueet ovat siirtyneet vähitellen autoritäärisempään suuntaan. Siirtymien laajuus vaihtelee, mutta suunta on yksiselitteinen.

Tanskalaiset ja norjalaiset populistipuolueet ovat olleet perinteisesti markkinaliberaalimpia ja ruotsalaiset ja suomalaiset sosiaaliliberaalimpia.

KUVIO 1. Pohjoismaisten populistipuolueiden sijoittuminen oikeisto–vasemmistoakselilla ja liberaalius–autoritäärisyyksakselilla.

Yllä olevassa kuviossa populistiset puolueet on sijoitettu kahdelle akselille. Vertailukelpoisia vaaliohjelmia ei ole ollut saatavilla tai koodattuna kaikista pohjoismaisista parlamenttivaaleista, mutta Norjan, Suomen ja Tanskan osalta tietoa on saatavilla 1990-luvun alusta lähtien ja Ruotsidemokraattien vaaliohjelmia vuodesta 2002 lähtien. Vaakasuurassa oleva taloudellinen vasemmisto-oikeisto-akseli kulkee asteikolla -100:sta (vasemmisto) 100:aan (oikeisto), ja pystysuurassa liberaalius-autoritäärisyys samalla tavalla autoritäärisestä (-100) liberaaliin (100).

Kaikki analysoidut puolueet sijoittuvat kuvassa autoritääriselle puoliskolle. Tanskan Kansanpuolue ja Ruotsidemokraatit ovat tämän aineiston perusteella näkemyksiltään jonkin verran autoritäärisempiä kuin Perussuomalaiset ja Norjan Edistyspuolue, mutta myös nämä kaksi ovat siirtyneet autoritäärisempään suuntaan. Sosioekonomisessa ulottuvuudessa pohjoismaiset populistipuolueet sijoittuvat sekä oikealle että vasemmalle keskustasta. Puolueet ovat kui-

tenkin aikaa myöten lähentyneet toisiaan Norjan Edistyspuolueen ja etenkin Tanskan Kansanpuolueen siirtymistä lähemmäksi keskustaa.

Sosioekonomisella vasemmisto-oikeisto -akselilla Tanskan ja Norjan puolueet ovat siirtyneet aikaa myöten keskemälle, lukuun ottamatta norjalaista FrP:tä vuonna 2001. Tämä saattaa johtua osittain siitä, että tarkastelussa kyse on lyhyestä periaateohjelmasta, ei vaalijulistuksesta. Myös Ruotsidemokraatit on siirtynyt ajan mittaan vasemmalle, vaikkakaan ei yhtä selkeästi. Ruotsalaiseen Uuteen Demokratiaan verrattuna Ruotsidemokraatit on kauempana vasemmalla. Perussuomalaisten paikka on vaihdellut ajan mittaan, mutta ollut suurimmaksi osaksi kauempana vasemmalla kuin muut pohjoismaiset puolueet.

Norjan Edistyspuolue markkinaliberaalein

Norjan Edistyspuolueen (FrP) päätavoitteena on ollut puolueen perustamisesta saakka "verojen, maksujen ja julkisten toimien voimakas supistaminen".⁶

Aluksi puolueohjelmasta oli vaikea löytää selkeää ideologista viestiä. Kjølholdt (1993:47) totesi kuitenkin, että "*ohjelma tuntu olevan toive Norjan yhteiskunnan siirtymisestä liberalistiseen suuntaan [...]*". Anders Langin puolueella (ALP) oli kuitenkin myös hyvinvointipoliittisempi profiili vastakohtana tulevan oikeistoallion uusliberaalimmalle profiilille. Lange halusi lisätä panostuksia sekä vanhuksiin että muihin apua tarvitseviin heikkoihin ryhmiin. "Hyvinvointipalvelujen jakoperiaatteita ei kuitenkaan koskaan tarkennettu muuten kuin, että ne tulisi kohdentaa *'todella tarvitseville'*" (Björklund 2000: 439). Samanlainen kytkös veronalennusten ja "*todella tarvitseville'*" suunnattujen hyvinvointipalvelujen lisäämisen välillä näkyy myös nykyisessä FrP:ssä.

6 Katso kaikki puolueohjelmat kaudella 1973–2009. Vuoteen 2001 saakka ne ovat CD:llä "Vi vil..." Sitä myöhempiä ohjelmia voi pyytää kirjoittajilta.

FrP ei ole Tanskan Kansanpuolueen tavoin luopunut alkuperäisistä periaatteistaan. Puolueessa on kuitenkin vallinnut suuri erimielisyys siitä, missä määrin liberalistisen ideologian tulisi ohjata puolueen politiikkaa (ks. esim. Iversen 1998). Kaikkein periaatteellisimmat liberalistit jättivät puolueen 1990-luvun puolivälissä. Tämän jälkeen puolue on siirtynyt enemmän keskelle ja vuonna 2003 silloinen puoluejohtaja Carl I. Hagen julisti FrP:n olevan “uusi työväenpuolue”.

Nykyinen puoluejohtaja Siv Jensen määrittelee puolueen seuraavasti: “[FrP on] vapautta rakastava, liberalistinen kansanpuolue, joka yhdistää järkevän liberalismiin norjalaisten terveeseen järkeen.” (Aurdal 2006:11). Sana “kansanpuolue” on lisätty niin, että puolueen virallinen määritelmä on nykyään: FrP on “liberalistinen kansanpuolue” (FrP 2009, periaateohjelma). Puolueen päätavoite on “yksilöllisempi vapaus ja vastuu jokaiselle”. Yleisellä tasolla kyse on valtion roolin supistamisesta yhteiskunnassa, “valinnanvapauden” tarjoamisesta kansalle ja “vallan keskittymisen” ehkäisemisestä. Lisäksi veroja tulee alentaa entisestään huomattavasti, sillä “[...] ihmiset kykenevät politiikkoja paremmin päättämään, mikä on heidän itsensä ja heidän läheistensä parhaaksi”.

FrP kannattaa yhä ehdoitta vapaata markkinataloutta. Tämä tarkoittaa verojen ja maksujen alentamista, tavaroiden ja palvelujen vapaata liikkuvuutta, byrokratian vähentämistä, tuonti- ja vientirajoitusten poistamista sekä kilpailuun perustuvaa palkkausjärjestelmää, jossa palkitaan “työpanos ja työhalut”. Työnantajamaksuja halutaan alentaa ja mahdollisimman suuri osa valtionyrityksistä halutaan yksityistää osittain tai kokonaan. Hyvinvointipalvelujen ja koulutuksen alalla FrP sen sijaan toivoo, että yksityiset toimijat voisivat tarjota palveluja (esimerkiksi vanhustenhuollossa), mutta viranomaiset huolehtisivat rahoituksesta. Koko väestölle tarjottavat veronalennukset ja hyvinvointipalvelujen lisääminen rahoitettaisiin Norjan öljyvaroilla. Ainoat konkreettiset ryhmät, joilta otettaisiin pois, mikäli FrP päättäisi, ovat maanviljelijät ja kehitysmaat.

FrP:n liberalistinen perintö näkyy osittain myös suhtautumisessa globalisaatioon ja kansainvälisiin suhteisiin. Globalisaatiota pidetään pohjimmiltaan myönteisenä ja puolue kannattaa tulliesteiden poistamista ja vapaakauppaa. FrP ei myöskään ole selkeän euroskeptinen puolue. Sen äänestäjissä, jäsenissä ja kansanedustajissa on sekä kannattajia että vastustajia. Puolue suhtautuu myönteisesti Natoon ja haluaa, kuten kaikki muutkin puolueet Norjan sosialistista vasemmisto-
puoluetta lukuun ottamatta, pitää norjalaiset joukot Afganistanissa.

FrP on tässä käytetyn aineiston perusteella hieman vähemmän autoritääriäinen kuin Pohjoismaiden muut populistipuolueet. Puolue on liberaalimpi kuin esimerkiksi Ruotsidemokraatit ja Tanskan kansanpuolue. FrP käyttää kuitenkin lehtikirjoituksissa, julkisissa keskusteluissa ja ehdotuksissa erilaista retoriikkaa kuin puolueohjelmassaan. Se keskittyy silti lähes tarkalleen samoihin poliittisiin asioihin kuin muutkin populistipuolueet: maahanmuuttopolitiikkaan ja rangaistusten koventamiseen.

Maahanmuuttopolitiikassa FrP haluaa “turvapaikka- ja pakolaispolitiikan voimakasta tiukentamista”, ja puolueen mielestä sen “... tärkeänä tehtävänä on huolehtia norjalaisesta kulttuuriperinnöstä. Oleskelulupien saamista ja oikeutta perheenyhdistämiseen on kiristettävä. Lisäksi maahanmuuttoon kohdistuu monia taloudellisia ja kulttuurisia vaatimuksia. Maahanmuuttajilla ei esimerkiksi tule olla samoja hyvinvointioikeuksia kuin norjalaisilla, ja on huolehdittava siitä, että heidät... kotoutetaan norjalaiseen yhteiskuntaan ja että he kunnioittavat niitä tärkeitä vapauden arvoja, jotka ovat Norjan perusta” (FrP 2009, puolueohjelma).

FrP suhtautuu pidättyvästi myös työperäiseen maahanmuuttoon: “Norja kattaa työvoiman tarpeen [lähtökohtaisesti] oman maan väestön avulla”. Muiden populistipuolueiden tavoin se yhdistää islamin ja maahanmuuton. Puoluejohtaja Jensen onkin varoittanut Norjan yhteiskunnan “piiloislamisoitumisesta”. FrP:n suhtautuminen on kuitenkin selvästi liberaalimpi kuin esimerkiksi Ruotsidemokraattien.

Tämä näkyy muun muassa siinä, että puolue kannatti minareettien rakentamista Norjaan sen jälkeen kun Sveitsissä oli järjestetty aiheesta kansanäänestys vuonna 2009.⁷

FrP ei erityisemmin painota ehkäisevää työtä rikollisuuden torjunnassa, vaan sanoo haluavansa koventaa rangaistuksia erilaisista rikkomuksista ja laskea rikosoikeudellisen vastuun alaikärajaa. Tämän logiikan mukaan suurempi valinnanvapaus johtaa myös siihen, että “[...]huonoilla valinnoilla, kuten rikollisella toiminnalla, [tulee olla] nykyistä vakavimmat seuraamukset.” Koulupolitiikassa puolue “[...]haluaa palauttaa käyttöön kohteliaisuuden ja sivistyksen, hyvien tapojen ja kurin käsitteet Norjan kouluissa”. FrP ei kuitenkaan halua käyttää koulua yhtä aktiivisesti kansallisen kulttuurin edistämiseen kuin esimerkiksi Ruotsidemokraatit ja Tanskan kansanpuolue.

Tanskan kansanpuolue mallina muukalaisvastaisuudessa

Tanskan Kansanpuolue (DF) on julkaissut kolme laajaa ohjelmaa vuosina 1997, 2001 ja 2009. DF:n puheenjohtaja Pia Kjærsgaard julistaa puolueen ensimmäisen periaateohjelman johdannossa (1997), että *“ohjelman selkeä yleislinja on lämmin ja vahva kansallinen mielenlaatu.”* Myöhemmin sanotaan, että *“rakastamme isänmaatamme ja tunnemme tanskalaisen perinnön puolustamisen olevan historiallinen velvollisuutemme”*. Viholliset nimettiin ensimmäisen kerran selkeästi vuonna 2001. *“Tanskalaisten yhteenkuuluvuutta ja yhtenäisyyttä”* (DFs nasjonal-kommunitære ideologi) uhkaavat sisältä käsin *“suljetut ja suvaitsemattomat vähemmistöt ja ulkoa käsin globalisaatio ja kansainvälisen pääomavallan ihailu”*.

7 Siv Jensen tähdentää toisaalta hyvin tarkkaan, että ongelmana on nimenomaan islamismi ja että se on ”radikaali ideologia, joka käyttää uskontoa terrorismin ja sarron välineenä”. Toisaalta Jensen suhtautuu kriittisesti myös islamiin uskontona, ja hän mainitsee samassa artikkelissa, että ”häntä hämmästyttää islamin jälkijättöisyys”.

Perinteisen konservatiivisen ajattelutavan mukaisesti DF korostaa, että *”Tanskan kansakunnan ydin on yksittäinen perhe”*, toisin kuin Norjan Edistyspuolue, joka korostaa yksilöä, vaikka se samalla tähdentääkin perheen olevan tärkeä yhteiskunnallinen instituutio. DF:n ideologiaan on kuitenkin helpoin tutustua periaateohjelmassa, joka sisältää puolueen *”keskeisimmät, yleiset periaatteet – puolueen perustan, jota ei ole tarkoitus muuttaa”*, kuten puoluejohtaja Pia Kjærsgaard toteaa (työohjelma 2007:6).

Sosioekonomisella akselilla DF on siirtynyt kauaksi vasemmalle verrattuna edeltäjäänsä Tanskan Edistyspuolueeseen. Kuitenkin myös DF korostaa tarvetta päästä eroon *”holhoojavaltiosta”*. Yhteiskunnan tulee mieluummin koostua *”vapaista tanskalaisista, jotka haluavat selviytyä itse ja päättää itse asioistaan”*. Ero edeltäjään verrattuna on siinä, että Tanskan valtion nähdään olevan *”kulttuurisesti tanskalaisen perinnön velvoittama”*.

On kuitenkin selvää, että puolue kuuluu politiikan *”oikeistoon”*, mikä ilmenee puolueen vankkana tukena Tanskan keskustaoikeistolaiselle hallitukselle, joka on ollut vallassa vuodesta 2001 lähtien. Näyttää kuitenkin siltä, että puolue siirtyy kaiken aikaa yhä aktiivisemmän valtion suuntaan. Nyt se sijoittuu keskustasta vasemmalle oikeisto-vasemmistoakselilla (ks. kuvio 1). Ja aivan samoin kuin Norjan Edistyspuolue profiloi itseään uudeksi työväenpuolueeksi vuonna 2003, DF:n varapuheenjohtaja Kristian Thulesen Dahl totesi vuonna 2004, että DF on *”uusi sosiaalidemokraattinen puolue”*.

Erityisesti joillakin hyvinvointipolitiikan alueilla DF kannattaa yhteiskunnan rahoittamaa toimintaa, etenkin vanhustenhuollossa. Mutta myös *”...terveydenhuollon ja sairaaloiden tulee olla mahdollisimman korkeatasoisia ja lähtökohtaisesti yhteiskunnan verovaroin rahoittamia”* (periaateohjelma 2002). Koulutusjärjestelmässä sen sijaan tulee olla myös yksityisiä toimijoita *”valinnanvapauden”* varmistamiseksi.

DF suhtautuu periaatteessa myönteisesti talouskasvuun, vaikka se korostaakin, että myös *”tulevien sukupolvien”* tulee voida *”elää terveellisessä ja puhtaassa ympäristössä”*. Tulevan kasvun ylläpitämisen

tavoista ei kuitenkaan sanota kovin paljon, lukuun ottamatta sitä, että hyvinvoinnin luovat “työteliäät ihmiset yhdessä”. Keinot jäävät hieman epäselviksi, mutta puolue korostaa, että ahkeruuden ja osaamisen tulee olla kannattavaa. Puolueen periaateohjelma ei tämän lisäksi käsittele taloudellisia seikkoja juuri lainkaan. Monet periaatteet on omistettu pikemminkin kulttuurisille tai perustuslaillisille seikoille.

Liberaalius-autoritäärisyys -akselilla DF on siirtynyt selkeästi autoritääriseen ja konservatiiviseen suuntaan.⁸

Kansankirkkoa ja kristinuskoa korostetaan “erottamattomana” osana Tanskan “kansan elämää” ja kristinuskon merkitystä “tanskalaisessa elämäntavassa” ei voi puolueen mukaan aliarvioida. Perheen korostetaan olevan yhteiskunnan perustava instituutio. Jokaista yritystä tehdä Tanskasta monikansallinen ja siten myös moniuskontoinen on vastustettava, sillä “Tanska ei ole eikä ole koskaan ollut maahanmuuttomaa”. DF kiinnittää erityistä huomiota Tanskan pienuuteen, minkä vuoksi on ratkaisevan tärkeää pyrkiä säilyttämään ja vahvistamaan tanskalaista kulttuuria, jopa “Tanskan rajojen ulkopuolella”.

Puolue korostaa myös lakia ja järjestystä keskeisenä politiikan alueena, jolle on osoitettava lisäresursseja. Tanskan perustuslain osalta puolue kannattaa monarkiaa ja korostaa “kunnioittavansa Tanskan valtakunnan perustuslakia”. Kansanvaltaa tulee kuitenkin laajentaa kansanäänestyksen keinoin suoran demokratian lisäämiseksi Tanskan poliittisessa järjestelmässä. Puolue ei halua hyväksyä sitä, että Tanska luovuttaa päätäntävaltaa ylikansallisille elimille kuten Euroopan unionille. Puolue haluaakin rajoittaa Tanskan suhteet muihin valtioihin “ystävällisiksi ja dynaamiseksi yhteistyöksi”, jollaisena se pitää Nato- ja YK-jäsenyyttä.

Tanskan kansanpuolue on Pohjoismaiden populistisista puolueista kenties se, jonka profiili on kaikkein vastuullisin. Sen selkeä tavoite on pystyä toteuttamaan mahdollisimman suuri osa politiikas-

8 Samoin on kuitenkin tehnyt myös FrPd hajoamisen jälkeen. Ks. www.frp.dk. Se ei kuitenkaan ole aiheena tässä.

taan eikä sillä ole mitään muiden puolueiden kanssa tehtävää laajaa yhteistyötä vastaan.

Ruotsidemokraatit protektionismin puolesta

Ruotsidemokraattien (SD) iskulause on ”Turvallisuus ja perinne” (Vaaliohjelmat 2002–2010). SD on ideologisesti lähellä esikuvaansa Tanskan kansanpuoluetta. Vuonna 2002 puolue ilmoitti päätehtäväkseen ”[...] tehdä kaduista ja toreista taas turvallisia, puhdistaa ilma ja sallia Ruotsin säilyä Ruotsina”. Puolue keskittyy ympäristöystävällisyyteen (myös 2006), EU-vastaisuuteen, maahanmuuttopolitiikan tiukentamiseen, rangaistusten koventamiseen, ilmaisunvapauteen, veronalennuksiin sekä ruotsalaisen kulttuurin, perinteiden ja identiteetin ylläpitämiseen.⁹ Vuoden 2006 vaaliohjelmassa sanotaan, että SD haluaa ”vahvistaa ruotsalaista kulttuuria ja identiteettiä”. Vuoden 2006 ohjelma on melko samanlainen kuin vuoden 2002 ohjelma, vaikkakin hieman laajempi.

Analyysin mukaan (kuvio 1) SD on osapuilleen sosioekonomisen akselin keskellä. Norjan Edistyspuolueen ja Tanskan Kansanpuolueen tavoin SD korosti vuonna 2006, että puolue haluaa ”puolustaa ruotsalaista hyvinvointimallia”. Norjan Edistyspuolueen tavoin se haluaa myös yksityisten toimijoiden tarjoavan hyvinvointipalveluja (esimerkiksi vanhustenhuollossa) yhteiskunnan rahoituksella. Vaaliasiakirjassaan *99 ehdotusta paremman Ruotsin puolesta*, joka on SD:n nykyinen vaaliohjelma, työelämäpolitiikka mainitaan ensimmäisenä. SD haluaa toimia ”uusien työpaikkojen ja palkansaaajien turvallisuuden” puolesta. Yleisesti tämä tarkoittaa työperäisen maahanmuuton rajoittamista ja ruotsalaisyritysten tukemista. Tämä muistuttaa jonkinlaista taloudellista kansallis-protektionismia.

Puolue painottaa edelleen vanhustenhuollon parantamista, eläkeläisten verotuksen keventämistä ja turvallista elämää vanhuksille. Puolueen vuoden 2010 vaalivideosta kävi myös selvästi ilmi, että

9 SD:n vaalijulistus 2002

hyvinvointivaltion resurssit nähdään eläkeläisten ja (muslimi)maahanmuuttajien välisenä taisteluna (ks. myös jäljempänä).¹⁰

Liberaalis-autoritäärisellä asteikolla SD sijoittuu selkeästi autoritääriselle puolelle. Painopiste on rangaistusten koventamisessa ja siinä, että Ruotsiin päästettävät harvalukuiset maahanmuuttajat omaksuvat valtaväestön kulttuurin ja tavat. Ankarammilla rangaistuksilla tarkoitetaan muun muassa “todellisten elinkautisrangaistusten käyttöönottoa” ja rikosoikeudellisen vastuun alaikärajan alentamista 12 vuoteen. Maahanmuuttopolitiikan puolue haluaa tiukentaa “naapurimaidemme Tanskan ja Suomen tasolle”.

Puolue ajaa kansalaisuusvaatimusten tiukentamista ja “Ruotsin yhteiskunnan islamisoitumisen” estämistä. Kotikielen opetuksen tuki on poistettava, ruotsin on oltava ainoa sallittu kieli koulussa ja ruotsintaitoa on kohennettava. Koulujen osaamistason väitetään laskeeneen ja “sosiaalidemokraattinen koulupolitiikka on epäonnistunut”. SD:n mukaan ratkaisu tähän on kurin ja työrauhan palauttaminen kouluun. Koulukurin vaatimusta on vaimennettu ja sen sijaan korostettu, että on opetettava “kristillisen etiikan ja länsimaisen humanismin keskeistä merkitystä [ruotsalaiselle] yhteiskunnalle”.

SD ei ole aiemmin juurikaan käsitellyt kansainvälistä politiikkaa, mutta käy selvästi ilmi, että puolue haluaa lisätä panostuksia kotimaan puolustukseen. Tämä tarkoittaa muun muassa sitä, että puolue haluaa vetää ruotsalaissotilaat pois Afganistanista. Suhteessa EU:hun SD on klassinen “euroskeptinen” puolue muiden ääridikaalien puolueiden tapaan (ks. Mudde 2007:162). SD:n kolme viimeisintä aihetta – tasa-arvo, ruotsalaisen kulttuurin puolustaminen ja eläimiä hyvin kohteleva yhteiskunta – näyttävät olevan peiteltäviä hyökkäyksiä islamia ja muslimien kulttuuritapoja vastaan.

10 <http://www.youtube.com/watch?v=QrtFszHBNw8>

Perussuomalaiset sosiaalidemokraattien linjoilla

Perussuomalaisten 2000-luvun poliittinen ohjelma koostuu eduskunta-, kunta- ja EU-parlamenttivaalien vaaliohjelmista. Tämä katsaus perustuu vuoden 2007 eduskuntavaaliohjelmaan, vuoden 2008 kuntavaaliohjelmaan ja vuoden 2009 EU-parlamenttivaaliohjelmaan.

Perussuomalaiset on Pohjoismaiden populistipuolueista kauimpana vasemmalla sosioekonomisella vasemmisto-oikeistoakselilla. Tässä suhteessa voidaan puhua SMP:n ajan jatkumosta. Muutokset liberaalius-autoritäärisyyden akselilla ovat sen sijaan tapahtuneet 2000-luvulla. Sekä eduskunta- että kuntavaalien ohjelman alussa todetaan, että ”Perussuomalaiset kannattavat perinteistä pohjoismaista hyvinvointimallia, jossa sosiaali- ja terveyspalvelut turvataan kaikille kansalaisille”, sen sijaan että ilmaistaisiin perinteinen ideologinen kanta. Pääosin nämä kaksi ohjelmaa käsittelevät valtion vastuuta hoidon, opetuksen, vanhustenhuollon ja yhtäläisten edellytysten turvaamisesta kaikkialla Suomessa. Minkäänlaisia monikulttuurisuuden edellyttämiä erityisratkaisuja ei suvaita, vaan ”maassa on eletävä maan tavalla”. Markkinaratkaisut nähdään vieraina ja EU:n markkinalähtöisen politiikan sanelemina. Verotuksen tulee olla progressiivista ja maksukykyyn perustuvaa ja sillä tulee rahoittaa julkiset menot. Samalla kaikilla tulee olla mahdollisuus julkisiin palveluihin niin, että myös keskiluokka on halukas rahoittamaan palveluja.

Perussuomalaisten sosioekonomista politiikkaa voisi kuvata sosiaalidemokraattiseksi, mutta siitä puuttuvat viittaukset luokkaan ja työväestöön. Sen sijaan puolue puhuu muiden populistipuolueiden tavoin erityisesti tietyistä heikoista ryhmistä, kuten eläkeläisistä, vammaisista, sairaista ja sotaveteraaneista sekä haja-asutusalueiden ihmisistä.

Perussuomalaiset haluaa markkinoiden sääntelyä ja tasapainoa. Kansallista tuotantoa on suojeltava, eivätkä markkinaperiaatteet saa läpäistä kaikkia yhteiskunnan alueita. Kuntavaaliohjelmassa sanotaan, että ”yhteiskunta on markkinoiden vastavoima”. Yksi EU-vas-

Perussuomalaisten sosioekonomista politiikkaa voisi kuvata sosiaalidemokraattiseksi.

Perussuomalaisten EU-vastustukseen yhdistyy järjestelmänvastainen retoriikka, markkinakritiikki, pakolaisten vastustaminen ja islaminvastaiset näkemykset.

taisuuden syistä on unionin markkinoita suosiva politiikka ja ennen kaikkea tavaroiden, palvelujen, pääoman ja ihmisten vapaa liikkuvuus. Protektionismi saattaa olla välttämätöntä suomalaisten tuotteiden ja palvelujen suojelemiseksi ja myös haitallisen veropaineen ehkäisemiseksi. Sillä tarkoitetaan Suomen verotuksen alentamista kilpailukyvyyn nimissä. Ihmisten vapaan liikkuvuuden vastustaminen liittyy myös työperäiseen maahanmuuttoon ja pakolaisten vastaanottoon.

Liberaalius-autoritäärisyyks -akselilla Perussuomalaiset on perinteisten arvojen kannalla. Niitä ovat vahva armeija, rangaistusten koventaminen, suomalaisen kulttuurin puolustaminen, ydinperhe ja kristilliset arvot. Suomen yleiseen asevelvollisuuteen perustuva armeija on säilytettävä, eikä Nato-jäsenyys ole toivottavaa. Rangais- tuksia on tiukennettava ja rikosten uhrien turvaa on parannettava. Maahanmuuttoa ja pakolaisten vastaanottoa on rajoitettava ja maa- han saapuvien on omaksuttava valtaväestön kulttuuri ja tavat. Heille ei tule sallia kulttuuriin perustuvia erioikeuksia. Monikulttuurisuus nähdään uhkana suomalaiselle kulttuurille. (Näissä ohjelmissa ei mainita suomenruotsalaisia, mutta myös tällä kieliryhmällä katso- taan olevan liikaa etuoikeuksia.) Valtion ei tule tukea samaa suku- puolta olevien avioliittoja, adoptioita eikä yksinäisten naisten keino- hedelmöityksiä, sillä Perussuomalaisten mukaan lapset tarvitsevat eri sukupuolta olevat vanhemmat.

Perussuomalaisten EU-vastustukseen yhdistyy järjestelmän- vastainen retoriikka, markkinakritiikki, pakolaisten vastustaminen ja islaminvastaiset näkemykset, eli asenteet, jotka liittyvät sekä vasem- mistö-oikeisto että liberaalis-autoritäärisiin kysymyksiin, mutta myös demokratiaan. Perussuomalaiset haluaa, että EU on valtioidenvälinen, ei laajennu itään ja että maatalouspolitiikka palautetaan kansalliseksi. Perussuomalaisten mukaan suomalaispoliitikot ovat käyttäneet EU:ta hyvinvointivaltion rapauttamisen välineenä. EU ajaa markkinapohjaisia ratkaisuja. Mitä useampia köyhiä maita EU:hun liittyy, sitä enemmän Suomen on maksettava eurooppalaisesta yhteistyöstä. Vieraan kult- tuurinsa vuoksi Turkki ei sovi eurooppalaiseen perheeseen.

Keskusta-autoritääriset populistit?

Vaikka pohjoismaisilla populistipuolueilla ei ole virallista rajat ylittävää yhteistyötä, ne omaksuvat toisiltaan vaikutteita sekä politiikan sisällöissä että toimintastrategioissaan. Tärkeä poikkeus tästä on Norjan Edistyspuolue, joka on koko ajan ottanut selkeästi etäisyyttä Pohjoismaiden ja muiden Euroopan maiden maahanmuuttokriittisiin puolueisiin. Monet seikat viittaavat siihen, että se haluaa mieluummin suuntautua kohti Euroopan isoja liberaali-konservatiivisia puolueita. Siitä huolimatta myös Norjan Edistyspuolue vilkuilee Tanskaan päin perustellessaan maahanmuuttopolitiikkaansa.

Norjan edistyspuolueen profiili on selkeimmin oikeistolainen sosioekonomisissa kysymyksissä. Puolue korostaa rajoittamattoman markkinatalouden tarvetta ja vapaata kilpailua. Valtion asemaa ja valvontaa tulee supistaa huomattavasti ja tärkeä keino siihen on verotuksen keventäminen.

Myös Tanskan Kansanpuolue yhdistää hyvinvointivaltion säilymisen verotuksen keventämiseen: "Vero- ja maksupaineen keventäminen on sen vuoksi yhä tärkeämpi edellytys kilpailukykyisten yritysten säilymiselle ja siten koko hyvinvointivaltion perustan säilymiselle." (työohjelma 2007:138). Ruotsidemokraatit puolestaan korostaa, että se haluaa alentaa tiettyjen ryhmien verotusta: työnantajien, eläkeläisten ja autoilijoiden. Lisäksi on tyypillistä, että puolueet haluavat poistaa julkisen tuen kotikielen opetukselta, sukupuolitutkimukselta ja kokeilevalta taiteelta.

Uudet populistipuolueet eroavat vanhoista (Norjan ja Tanskan) edistyspuolueista ja (Ruotsin) Uudesta Demokratiasta siinä, että ne kannattavat mitä suurimmassa määrin hyvinvointivaltiota. Ne esittävät kuitenkin universaalista hyvinvointimallista poikkeavan mallin, jossa valtio tuottaa palveluja käytännössä yksin. Ensinäkin maahanmuuttajien mahdollisuutta hyvinvointietuihin tulee rajoittaa, mistä kirjallisuudessa käytetään nimitystä "hyvinvointisovinismi". Toiseksi

yksityiset toimijat tulee hyväksyä palveluntarjoajiksi, samalla kun valtio takaa rahoituksen.

Puolueiden suhtautuminen kansainvälisiin asioihin vaihtelee hieman. Norjan Edistyspuolue suhtautuu selvästi myönteisimmin globalisaation vaikutuksiin ja haluaa lisätä maiden välistä kilpailua ja vapaakauppaa. Toinen ero on suhtautuminen Natoon. Norjan Edistyspuolue ja Tanskan Kansanpuolue kannattavat sitä. Perussuomalaiset ei halua Suomen liittyvän Natoon. Ruotsidemokraatit ei ole ottanut virallisesti kantaa.

Kaikki puolueet suhtautuvat erittäin kielteisesti EU:hun, joka koetaan uhkana demokratialle ja kansanvallalle. Poikkeuksena on Norjan Edistyspuolue, joka on tässä asiassa jakautunut kahtia. Kaikki puolueet kannattavat maahanmuuton rajua supistamista (erityisesti länsimaiden ulkopuolelta tulevien osalta) ja suhtautuvat kriittisesti muslimitaustaisen väestön määrään. Kaikkien puolueiden mielestä maahanmuutto on uhka hyvinvointivaltion taloudelliselle kantokyvyllle. Kaikkein selkeimmin kantansa ilmaisee Ruotsidemokraatit, jonka vaalifilmissä asia esitetään erittäin kärjistetysti.

Mielestämme puolueita voidaan kutsua keskusta-autoritäärisiksi populistieiksi, kun ottaa huomioon puolueiden siirtymisen lähemmäs keskustaa taloudellisella akselilla sekä niiden yhä selkeämmät autoritääriset kannat.

Kuinka vastata populistipuolueiden haasteeseen?

Populistipuolueisiin suhtautumisesta ei ole olemassa yksinkertaista ohjetta. Tilanteeseen vaikuttavat esimerkiksi äänestäjien asenteet, mediajulkisuus sekä muiden puolueiden strategiset asemat. Jos olisi olemassa yksinkertainen ohje, populistipuolueet tuskin olisivat kasvaneet niin suuriksi (ks. taulukko 1).

Yleisesti ajatellaan, että populistiset puolueet ovat reaktio muiden puolueiden ohjelmien samankaltaisuuteen. Näin on erityisesti

silloin, kun puoluekenttä on pidemmän aikaa ollut selkeästi kah-tiajakautunut. Tällainen tilanne oli esimerkiksi 1980-luvun lopulla, jolloin oikeistopuolueet hakeutuivat lähemmäksi keskustaa 1970- ja 1980-lukujen vaihteen uuskonservatiivisen (ja uusliberalistisen) po-larisaation jälkeen.

Valtapuolueiden ideologinen lähentyminen tarjoaa uusille puo-lueille mahdollisuuden saada tyytymättömät äänestäjät liikkeelle. Esimerkiksi Hollannin ääripuolueiden Lijst Pim Fortuynin ja Itäval-lan Jörg Haiderin FPÖ:n menestystä 2000-luvun alussa on selitetty blokkirajat ylittävällä yhteistyöllä. Samalla teorialla on selitetty myös pohjoismaisten edistyspuolueiden läpimurtoa.

Puolueiden ohjelmien samankaltaisuus voi pienentää puoluei-den välisiä näkemuseroja talouspolitiikassa ja korostaa maahan-muuttoasenteiden merkitystä äänestyskäyttäytymisessä. On myös viitteitä siitä, että erityisesti oikeistolaisen ajattelutavan (New Public Management ja globaali markkinatalous) hyväksyminen vasemmis-ton keskuudessa on kaventanut taloudellista vastakkainasettelua, jolla puolueet aiemmin pääasiassa kilpailivat. Populistipuolueiden kasvua voi selittää sillä, että ne ovat astuneet vasemmiston tyhjäksi jättämälle tontille (Slavoj Zizek 2000:38). Selkeää taloudellista vas-takkainasettelua pidettiin pitkään syynä siihen, että Ruotsissa ei ollut populistista puoluetta. Ruotsidemokraattien läpimurto ja puolueen vahva asema työväestön keskuudessa – Norjan Edistyspuolueen ja Tanskan Kansanpuolueen tavoin – viittaavat siihen, ettei teoria kos-ke enää pelkästään Tanskaa ja Norjaa.

Populistipuolueiden saavutettua tietyn kannatuksen vakiintu-neilla puolueilla näyttäisi olevan valittavanaan neljä strategiaa: (1) eristäminen (cordon sanitaire), (2) haastaminen, (3) omaksuminen ja (4) osallistaminen (esim. Downs 2001). Pohjoismaissa on kokeil-tu kaikkia neljää, mutta toistaiseksi saatujen kokemusten nojalla on vaikea arvioida strategioiden toimivuutta.

**Populisti-
puolueiden
kasvua voi
selittää sillä,
että ne ovat
astuneet
vasemmiston
tyhjäksi
jättämälle
tontille.**

Monet vakiintuneet puolueet ovat käyneet populistien kanssa pikemminkin moraalista kuin poliittista keskustelua.

Eistäminen

Ruotsissa on noudatettu pitkään cordon sanitaire-strategiaa. Sekä muut puolueet että media ovat pyrkineet ensisijaisesti sivuuttamaan SD:n eivätkä muut valtiopäiväpuolueet ole ryhtyneet pelaamaan väestön mahdollisella maahanmuuttokriittisyydellä. Strategiaa ei kuitenkaan ole noudatettu täysin johdonmukaisesti. Myös muut puolueet ovat yrittäneet hankkia äänestäjiä maahanmuuttokysymyksillä (Kansanpuolue 2002) ja jotkut ovat suostuneet keskustelemaan Ruotsidemokraattien kanssa (Sahlin (S), Schlingmann (M) ja Ullenhag (FP) vuonna 2007). Nämä tekijät ovat saattaneet heikentää strategian tehoa.

Belgian ja Ranskan kokemukset osoittavat, että eristämisstrategia saattaa onnistua pitkällä aikavälillä. Molemmissa maissa populistit – Vlaams Belang ja Kansallinen Rintama – on pyritty eristämään. Tämä on osaltaan estänyt puolueiden näkemysten hyväksyntää ja samalla äänestäjille on viestitetty selkeästi, että kyseisten puolueiden äänestäminen ei vaikuta lainkaan noudatettavaan politiikkaan. Kyseiset populistipuolueet eivät ole kadonneet, mutta niiden kannatus on pysähtynyt runsaaseen kymmeneen prosenttiin ja kannatus on laskussa (etenkin Belgiassa).

Haastaminen

Ruotsalaiset ovat nyt siirtyneet haastamisstrategiaan. Esimerkiksi sosiaalidemokraattien mielestä eristämisstrategialla on ollut aivan päinvastainen vaikutus kuin mihin sillä alun perin pyrittiin. Puolueen vuoden 2010 vaalianalysissa esitetään oletamus, jonka mukaan “[Ruotsidemokraatit] saattoi tämän strategian ansiosta pelata entistä enemmän väitetyllä marttyriudellaan” (Sosiaalidemokraatit 2010: 44). Sosiaalidemokraattien mukaan keskustelun painopiste siirtyi Ruotsidemokraattien politiikan sisältöjen sijasta keskusteluun puolueen roolista Ruotsin politiikassa.

Populistipuolueiden poliittinen haastaminen on johtanut vaihteleviin tuloksiin. Tanskalaiset ja norjalaiset eivät näytä selviytyneen erityisen hyvin. Tanskan pääministeri Poul Nyrup Rasmussen sanoi vuonna 1999 kansankäräjien avajaispuheessaan Tanskan Kansanpuolueesta: “Miten sitten yritättekkin, teistä ei koskaan tule minun silmissäni sisäsiistejä!” Pia Kjærsgaardin puoluetta pyydettiin keskustaoikeistolaisen hallituksen tukipuolueeksi vain kaksi vuotta tätä myöhemmin, ja liberaali Venstre-puolue sai useita maahanmuuttokriittisiä kansanedustajia. Tanskan Kansanpuolueen torjuminen epäonnistui täysin.

Norjassa myös porvarillisten puolueiden – etenkin Høyren – halukkuus tehdä paikallistason yhteistyötä Edistyspuolueen kanssa (esim. pääkaupungissa Oslossa) on heikentänyt mahdollista haastamisstrategiaa. Lisäksi Edistyspuolue on ollut useita kertoja hallituksen tukipuolue budjettineuvotteluissa. Pienet lähentymiset saavat toistuvat suorat hyökkäykset näyttämään pinnallisilta ja toimivat todennäköisesti vastoin tarkoitustaan. Lisäksi vaikuttaa siltä, että monet vakiintuneet puolueet ovat käyneet populistien kanssa pikemminkin moraalista kuin poliittista keskustelua (esim. Hagelund 2003; Hellström 2010), mikä ei myöskään näytä onnistuneen erityisen hyvin.

Omaksumisstrategia

Esimerkkejä pohjoismaisesta omaksumisstrategiasta löytynee selkeimmin Norjasta, mutta jossain määrin myös Tanskasta. On esitetty, että Norjan oikeistolainen Høyre harjoitti tällaista politiikkaa 1980-luvulla ja että työväenpuolue on muuttanut 2000-luvulla politiikkaansa yrittäessään pysäyttää äänestäjien paon Edistyspuolueeseen.

Strategialla viitataan siihen, että muut puolueet yrittävät torjua populistipuolueita omaksumalla heidän teemansa. Arvostetut eurooppalaiset poliitikot kuten Angela Merkel ja David Cameron toteavat yhä useammin “monikulttuurisen yhteiskunnan” epäonnistuneen. Vahvojen populistipuolueiden puuttuminen näistä maista

Monet vakiintuneet puolueet ovat käyneet populistien kanssa pikemminkin moraalista kuin poliittista keskustelua.

**Neljä
strategiaa
eivät sulje
pois toisiaan.
Onnistuneim-
malta vaikuttaa
omaksumisen,
haastamisen
ja eristämisen
yhdistelmä.**

halutaan nähdä tämän strategian ansiona. Sama koskee Ranskan presidenttiä Nicholas Sarkozya sekä hänen maahanmuuttopoliittista linjaansa ja romanien karkotuksia.

Varaukseton omaksuminen voi vahvistaa populistien maailman-kuvaa, mikä puolestaan saattaa johtaa siihen, että vakiintuneiden puolueiden esittämät uudet ehdotukset näyttävän ”huonoilta kopioilta”. Oli niin tai näin, omaksumisstrategia ei näytä toimineen Norjassa ja Tanskassa, mikäli tarkoituksena on ollut hillitä populistipuolueiden kannatuksen kasvua.

Osallistaminen

Osallistamistrategian on sanottu olevan viimeinen keino vastata populistipuolueiden asettamaan haasteeseen. Tässä strategiassa populistiset puolueet otetaan mukaan velvoittavaan yhteistyöhön tai hallitustyöskentelyyn. Tavoitteena on vähentää kannatusta ja/tai lieventää ohutta populistista ideologiaa tai radikaalisuutta. Strategia näyttää epäonnistuneen. Sekä Tanskan Kansanpuolue että Lega Nord (LN) ovat kasvattaneet kannatustaan sen jälkeen, kun ne niin sanotusti vastuullistettiin. Sama on tapahtunut Wildersin kannatukselle Hollannissa, mikä tosin perustuu aikaisempiin mielipidemittauksiin. Myös Itävallassa ääri-radikaalien puolueiden kannatus on ennätyslukemissa (FPÖ ja BZÖ saivat yhteensä 28,4 prosenttia vuonna 2008), vaikka FPÖ:n kannatus laskikin sen ensimmäisen hallituskauden jälkeen.

On totta, että useimmat ääripuolueet lientyvät jossakin vaiheessa pyrkiessään valtaan. On kuitenkin aiheellista kysyä, johtaako ääri-radikaalien hallitustyöskentelyyn osallistuminen pysyvään lientymiseen? Kokemukset eivät tue sellaista tulkintaa. Tanskan Kansanpuolueesta tuli vuonna 2001 Anders Fogh Rasmussenin keskustaoikeistolaisen hallituksen tukipuolue. Sen jälkeen se on kärjistänyt merkittävästi islamin vastaisia mielipiteitään ja pelannut entistä enemmän kansalaisten huolella, joka liittyy muslimimaiden ja yleensäkin muslimien taholta koettuun uhkaan. Samaa koskee FPÖ:tä, Lega Nordia ja sveit-

siläistä SVP:tä. Jälkimmäisen ehdotukset ovat käyneet yhä radikaalimmiksi, viimeksi marraskuun 2009 minareettikiellon yhteydessä.

Onko populismissa jotain positiivista?

Tässä kuvaillut neljä strategiaa eivät sulje pois toisiaan. Onnistuneimmalta vaikuttaa omaksumisen, haastamisen ja eristämisen yhdistelmä (Art 2006). Tämä tarkoittaa sitä, että populistipuolueiden esittämät ongelmat (esim. maahanmuutto ja kotouttaminen) nostetaan esille, mutta uskottavana vaihtoehtona populistipuolueet laajasti torjutaan ja ne eristetään sekä kansallisella että paikallisella tasolla. Strategia on erityisen selkeä Saksassa. Kysymys kuuluu: ollaanko tähän valmiita ja millä ehdoilla? Ongelmana saattaa olla se, että lopputulos ei ole joltain osin toivottu¹¹ tai edes mahdollinen (22,9 prosentin kannatus tekee Norjan Edistyspuolueen eristämisen vaikeaksi).

Populismi nähdään joissain tutkimuksissa eräänlaisena kansanvaltaisena varaventtiilinä yhä teknokraattisemmalle, ylikansallisemmalle ja elitistisemmälle demokratialle. Kansan tyytymättömyys valitsevaan politiikkaan kanavoituu uusiin poliittisiin puolueisiin. Maahanmuuttokriittisten puolueiden edustus saattaa esimerkiksi estää sellaisten radikaalien alakulttuurien synnyn, joiden kanssa muun muassa Saksa, Iso-Britannia ja Ruotsi ovat jo pitkään kamppailleet.

Populismi esitetään usein uhkana demokratialle. Puhutaan suvaitsemattomuudesta enemmistöstä poikkeavia ryhmiä, kuten maahanmuuttajia, etnisiä sekä kulttuuri- ja kielivähemmistöjä kohtaan. Populismi liitetään poliittisen keskustelun raaistumiseen, yksinkertaistettuun poliittiseen sanomaan ja kansankiihottamiseen. Populismi tarjoaa helppoja mustavalkoisia ratkaisuja mutkikkaisiin poliittisiin ongelmiin. Kuten sen, että hyvinvointi voidaan säilyttää eroamalla EU:sta ja/tai rajoittamalla maahanmuuttoa.

11 Esimerkiksi Tanska, missä erityisesti päähallituspuolue Venstre näyttää olevan tyytyväinen Tanskan Kansanpuolueeseen tukipuolueena

Populismi tarjoaa helppoja, mustavalkoisia ratkaisuja mutkikkaisiin poliittisiin ongelmiin.

Populismien menestys pakottaa vakiintuneet puolueet katsomaan pellin.

**Populismien
menestys on
seurausta
muiden puolueiden epä-
onnistumisesta.**

Populismia arvostellaan myös opportunistista: se antaa lupauksia, joita on mahdotonta lunastaa ja luo epärealistisia odotuksia politiikan mahdollisuuksia kohtaan. Myös johtajakeskeisyys ja jäsenistöön perustuvan vahvan puoluerakenteen puute kummuttavat.

Populismien menestys pakottaa vakiintuneet puolueet katsomaan peiliin. Tyytymättömät äänestäjät, jotka uskovat populistien lupauksiin kansan äänen kuulumisesta poliittisessa päätöksenteossa, ovat avoimia populismien kritiikille hallitsevia puolueita kohtaan. Populistiset puolueet saavat usein liikkeelle laiskat äänestäjät, jotka näkevät ne vaihtoehtona sohvalle loikoilulle ja politiikan vieroksunnalle. Ne saattavat myös tarjota äänestäjille tunteen siitä, että joku edustaa heitä poliittisissa prosesseissa, mikä kasvattaa kansalaisten yleistä luottamusta poliittisiin instituutioihin.

Viime kädessä populismien menestys on seurausta muiden puolueiden epäonnistumisesta. Osa kansalaisista kokee joutuneensa syrjään politiikasta, kun vakiintuneet puolueet eivät edustakaan heitä. Arvostellessaan itseriittoisia, etäisiä ja jopa korruptoituneita puolueita populismi saattaa virkistää demokratiaa. Se on merkki siitä, että vakiintuneiden puolueiden on tehtävä jotain. Valmista reseptiä sille, mitä pitäisi tehdä, ei kuitenkaan ole. ■

Ann-Cathrine Jungar toimii valtio-opin lehtorina ja dosenttina Södertörnin korkeakoulussa Tukholmassa sekä opintorehtorina tutkijakoulu Baltic and East European Graduate School'ssa. Jungar opiskeli valtio-oppia Åbo Akademiassa ja väitelti tohtoriksi Uppsalan yliopistossa. Tällä hetkellä hän työskentelee laajentuneen Euroopan populismia käsittelevän monitieteellisen, Itämeri-säätiön rahoittaman tutkimushankkeen parissa. Hän on tutkinut myös muun muassa parlamentarismaa, eurooppalaistumista, tasa-arvoa ja kansanäänestyksiä.

Anders Ravik Jupskås valmistui yhteiskuntatieteiden maisteriksi Oslon yliopistosta vuonna 2008. Parhailaan hän suorittaa tohtorinopintojaan Oslon yliopiston yhteiskuntatieteen laitoksella aiheenaan Pohjoismaissa vuoden 1970 jälkeen syntyneet uudet oikeistopopulistiset ja vihreät puolueet: "How to Get the Party Started and Stayin' Alive". Jupskås on aikaisemmin kirjoittanut norjalaisista Anders Langen Puolueesta sekä Edistyspuolueesta ja hänen maisterin tutkielmansa käsitteli populismien eri ilmenemismuotoja Norjan politiikassa vuoden 1970 jälkeen.

Lähteet

Andersen, J.G. and T. Bjørklund. 2000. "Radical right-wing populism in Scandinavia: from tax revolt to neo-liberalism and xenophobia." Pp. 193-223 in *The politics of the extreme right: From the margins to the mainstream.*, edited by P. Hainsworth. London: Pinter.

Art, D. 2006. *The Politics of Nazi Past in Germany and Austria*. New York: Cambridge University Press.

Aurdal, Martine. 2006. *Siv: portrett av en formann*. Oslo: Kagge.

Bjørklund, T. 2000. "Om Anders Lange og ideen om et nytt parti." *Historisk tidsskrift* 79:435–56.

Canovan, M. 1999. "Trust the people! Populism and the two faces of democracy." *Political Studies* 47:2-16.

Canovan, Margaret. 2002. "Taking politics to the people: populism as the ideology of democracy." Pp. 25-44 in *Democracies and the Populist Challenge*, edited by Y. Meny and Y. Surel: Palgrave MacMillan.

Downs, William M. (2001). "Pariahs in their Midst: Belgian and Norwegian Parties React to Extremist Threats", *West European Politics*, 24:3, 23-42.

Ellinas, Antonis A. 2010. *The media and the far right in Western Europe: playing the nationalist card*. Cambridge: Cambridge University Press.

Ionescu, Ghita and Ernest Gellner. 1969. *Populism: its meaning and national characteristics*. London: Weidenfeld and Nicolson.

Hagelund, A. 2003. "A matter of decency? The Progress Party in Norwegian immigration politics." *Journal of Ethnic and Migration Studies* 29:47-65.

Hellström, A. 2010. *Vi är de goda. Den offentliga debatten om Sverigedemokraterna och deras politik*. Hägersten: Tankekraft förlag.

Ignazi, P. 1992. "The silent counter revolution: Hypotheses on the emergence of extreme right-wing parties in Europe." *European Journal of Political Research* 22:3-34.

Iversen, Jan Martin. 1998. *Fra Anders Lange til Carl I. Hagen: 25 år med Fremskrittspartiet*. [Oslo]: Millennium.

Jupskås, Anders Ravik. 2009. "Høyrepopulisme på norsk. Historien om Anders Langes Parti og Fremskrittspartiet." Pp. 27-79 in *Høyrepopulisme i Vest-Europa*, edited by A. G. Kjøstvedt, T. E. Simonsen, and K. Randin. Oslo: Unipub Forlag.

Kitschelt, Herbert and Anthony J. McGann. 1995. *The radical right in Western Europe: a comparative analysis*. Ann Arbor: University of Michigan Press.

Mudde, Cas. 2007. *Populist radical right parties in Europe*. Cambridge: Cambridge University Press.

Meret, Susi. 2010. "The Danish People's Party, the Italian Northern League and the Austrian Freedom Party in a Comparative Perspective: Party Ideology and Electoral Support." Ålborg: Institut for Historie, Internationale Studier og Samfundsforhold.

Panizza, F. 2005. "Introduction: Populism and the mirror of democracy." in *Populism and the mirror of democracy*, edited by F. Panizza. New York and London: Verso.

Stanley, B. 2008. "The thin ideology of populism." *Journal of Political Ideologies* 13:95-110.

Taggart, Paul A. 2000. *Populism*. Buckingham: Open University Press.

Perussuomalainen populismi – kivaa vai rumaa?

Suomessa Perussuomalaiset on kolminkertaistanut kannatuksensa syksyn 2008 kuntavaalien jälkeen. Puolue sai tuolloin 5,4 prosentin kannatuksen. Mielipidetutkimukset ennakoivat puolueelle nyt jopa 17 prosenttia äänistä.

Julkisessa keskustelussa Perussuomalaisia käsiteltiin pitkään politiikkaa pirstävänä ilmiönä. Sekä monet toimittajat että kollegat olivat jopa viehättyneitä puheenjohtaja Timo Soinin lennokkaasta ilmaisusta ja kiteytyksistä. Hän näyttäytyi politiikan harmittomana "hovinarrina".

Muista poikkeava puhetapa on yksi Soinin ja hänen puolueensa menestystä selittävästä tekijöistä. Selittäviä tekijöitä löytyy lisää, kun tarkasteluun otetaan paitsi Perussuomalaiset myös naapuripuolueet ja politiikan tilanetekijät.

Kannattajia laidasta laitaan

Toisin kuin monet tässä julkaisussa mainitut puolueet Perussuomalaiset ei ole äärioikeistolainen tai puhtaasti oikeistopopulistinen puolue¹. Perussuomalaisilla on kuusi toisistaan erottuvaa kannattajaryhmää:

1 Ks. Jungarin ja Jupskåsin artikkeli tässä julkaisussa.

**Kannattaja-
kunta painot-
tuu selvästi
miehiin, keski-
ikäisiin ja työn-
tekijöihin.**

- 1) perinteisten teollisuuspaikkakuntien työntekijämiehet, joilla on ollut vahva sidos sosialidemokraattiseen ay-liikkeeseen
- 2) lähinnä Suomen EU-politiikkaan ja aluekehitykseen pettyneet maaseudun äänestäjät, jotka ovat yleensä äänestäneet Keskustaa
- 3) puolueen edeltäjältä SMP:ltä perintönä tulleet pienviljelijäperheistä lähtöisin olevat äänestäjät (agraaripopulismi)
- 4) elämässään vaikeuksia kohdanneet lähiöiden miehet ja naiset, joiden äänestysaktiivisuus on yleensä hyvin alhainen
- 5) maahanmuuttovastaiset uusnationalistit (mukana islamvastaisuutta)
- 6) ne liikkuvat äänestäjät, joiden puoluevalinta perustuu satunnaisiin, usein epäpoliittisiin tekijöihin (mukana politiikan kohuihin kyllästyneitä ja ns. politiikan kiertolaisia).

Seuraavissa kuvioissa esitetään Perussuomalaisten kannattajien soidemografisia ominaisuuksia. Kannattajakunta painottuu selvästi miehiin, keski-ikäisiin ja työntekijöihin.

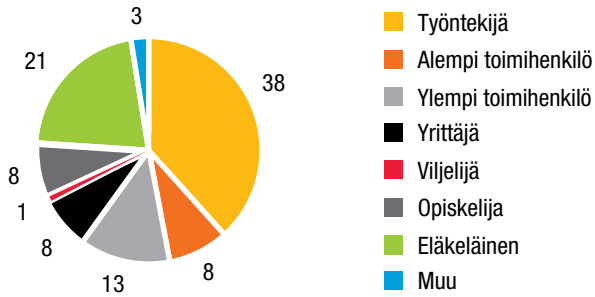
Perussuomalaisten politiikassa keskeistä on eliitin vastustaminen, mikä on tyypillistä populistisissa liikkeissä. Kritiikkiä esitetään niin poliittista kuin talous-, järjestö-, kulttuuri- ja akateemista eliittiä kohtaan.

Puolue kokee puolustavansa tavallisia suomalaisia ja "pientä ihmistä" vallankäyttäjää vastaan. Herraviha on voimissaan. Puolue katsoo voivansa tulkita "kansan tahtoa" ja kansa nähdään nimenomaan kielellisesti ja kulttuurisesti homogeenisena kokonaisuutena. Perussuomalaiset julistautuu osaksi suomalaisuusliikettä. "Itsenäinen ja vauras Suomi on globaalistikin tarkastellen koko maapallomme ihmeellisimpiä saavutuksia, josta voimme olla erittäin ylpeitä".²

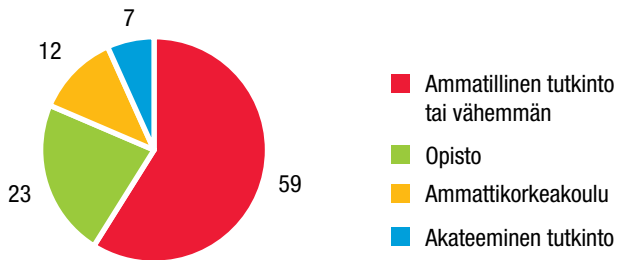
Perussuomalaisten nousu nojaa vahvasti Timo Soiniin, kuten SMP nojasi Veikko Vennamoon. Kyse on karismaattisen johtajuuden

2 Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 2011.

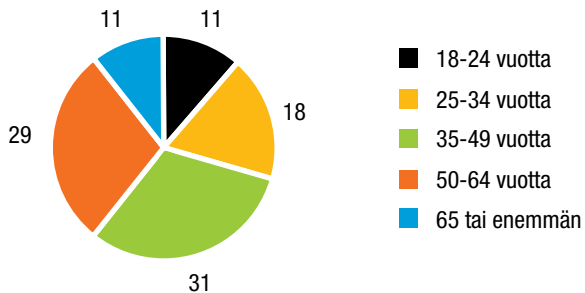
Perussuomalaisten kannattajien ammattirakenne (%)

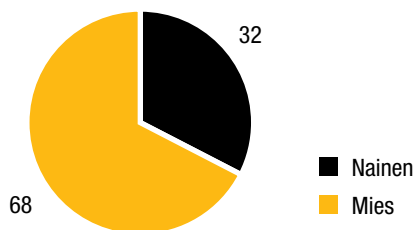
Perussuomalaisten kannattajien koulutustausta (%)

Perussuomalaisten kannattajien ikärakenne (%)

Perussuomalaisten kannattajien sukupuoli (%)

Lähde: TNS Gallup.³

kouluesimerkistä, jossa johtaja kykenee yhdistämään selkeät mielis- ta erottuvat mielipiteet, kansanomaisen kärjistetyt ilmaisun sekä kansalaisten kohtaamisen mieliinpainuvalla tavalla. Hän innostaa ja vetoaa kannattajiensa tunteisiin.

Soinilla on karismaattiselle johtajalle tyypillistä kykyä hankkia jopa kritiikitöntä arvostusta ja luottamusta omista joukoissaan. Puolue- ja mielipidejohtajan asema on vahva. Soini kuuluu europarlamentaarikkona ja pitkäaikaisena kansanedustajana Suomen poliittiseen eliittiin, mutta esiintyy joukkojensa keskellä kansanmiehenä ja ”herrojen” vastavoimana.

Soini toimii roolimallina seuraajilleen, jotka hakevat muutosta. Kyse on monelta osin jäsentymättömästä yleisprotestista, joka henkilöityy Soiniin. Hän tarjoaa kannattajilleen yhteisen mission: ”puolue

3 Tiedot perustuvat TNS Gallupin viikoilla 1-7/2011 keräämään edustavaan otokseen suomalaisista (pl. Ahvenanmaa), N=3912.

haastaa vanhat puolueet⁴ ja on päävaihtoehto nykymenolle”. Soini pitää pääministeriyttään mahdollisena.⁵

Perussuomalaisille muutos tarkoittaa paitsi ”nykymenon” vastustamista myös paluuta menneeseen. Esimerkiksi maatalous- ja ympäristöpolitiikassa puolue esittää näkemyksiä, jotka olivat yleisiä suomalaisessa politiikassa vuosia sitten. Nostalgia toimii, kun ajattelun lähtökohtana on se, että Suomi voidaan pitää suojassa kansainvälisiltä haasteilta.

Omat toimet ja muiden virheet

Perussuomalaisten menestystä selittävät monet yhteiskunnalliset tilannetekijät. Puolue on hyödyntänyt asemaansa opposition pienpuolueena. Aikaa on jäänyt populistisen vaihtoehdon rakentamiselle.

Perussuomalaiset ovat hyötyneet työmarkkinoiden rakenneuudoksesta. Perinteisten teollisuustyöpaikkojen määrän lasku, päätökäiden lisääntyminen, työn liikkuvuus ja rakenteellinen työttömyys ovat antaneet kasvupohjaa populistiselle politiikalle.

Perussuomalaiset aistivat epävarmuuden ja Lipposen hallituksen antaman pelitilan jo kevään 2003 kampanjassa. Puolueen mukaan väsynyt vasemmisto ei pystynyt puolustamaan työmiehiä. Vaaliohjelmassa kuvattiin tilannetta tuolloin seuraavasti:

”Yliilevä ja kaikki rajat ylittävä hallituspohja on tehnyt poliitikasta pelkkää kylmää hallinnointia. Vanhat puolueet

- 4 Soini käyttää vakiintuneista eduskuntapuolueista käsitettä ”vanhat puolueet”. Perussuomalaisten edeltäjä Suomen Pientalonpoikien Puolue perustettiin 1959. Vuonna 1966 puolueen nimi muutettiin Suomen Maaseudun Puolueeksi. Puolueideologia nojasi jo alun perin sekä porvarillisiin että sosialistisävyisiin näkemyksiin. SMP:n ohjelma oli osoitettu talonpojille, itsenäisille työmiehille ja yrittäjille. (Ks. Nousiainen Jaakko, Suomen Poliittinen järjestelmä). Puolueen taustasta tarkemmin Jungarin ja Jupskäsin artikkelissa.
- 5 ”Meillä on täydet listat ja hyvät ehdokkaat jokaisessa vaalipiirissä. Siinä on Perussuomalaisten pääministerivaalin pohja.” (Blogi 16.2.2011 osoitteessa www.timosoini.fi).

Poliitikot yli puoluerajojen puhuivat asioista liian vaikeasti ja hallinnon kielellä.

**Erilaisuus
kompensoi
puutteet
asiaosaami-
sessa.**

myötäilijöineen ovat ryhtyneet valtion asiamiehiksi kansaan päin, vaikka kansanedustajien tehtävä on edustaa ja puolustaa kansaa ja suomalaista ihmistä. Poliittisten vaihtoehtojen puute on suoranainen uhka todelliselle kansanvallalle. (...) Perussuomalaiset tarjoavat kansalle mahdollisuuden äänestää kansanedustajiksi ihmisiä, jotka tuntevat suomalaisten jokapäiväisen murheen riittävästä toimeentulosta, pätkätöistä ja työttömyydestä.”

Perussuomalaiset on käyttänyt paitsi vanhoja puolueita myös Euroopan unionia nousun polttoaineena. Soini on linkittänyt EU:n vastustamiseen kansallismielisyyden, maahanmuuttokriittisyyden sekä byrokratian ja ilmastopolitiikan vastustamisen. Globalisaatio, lama, työttömyys ja euron kriisi ovat vauhdittaneet populististen liikkeiden nousua eri puolilla Eurooppaa. Soini on hyödyntänyt tilanteen Suomessa.

Myös tuloerojen kasvu ja lisääntynyt poliittinen voimattomuus selittävät Perussuomalaisten kannatusta. Osa kansalaisista on kokenut olevansa sivussa taloudellisesta vaurastumisesta ja vaikuttamisesta. Perussuomalaiset on tarjonnut poliittisen yhteisön, jossa osallistumisen kynnyks on matalampi kuin muissa puolueissa. Puolue on kyennyt mobilisoimaan passiivisia ja pettyneitä suomalaisia. Poliittikan tekeminen perinteisessä ja sosiaalisessa mediassa ja puolueuskollisuuden mureneminen ovat sopineet Perussuomalaisille.

Muut puolueet ovat tehneet monia virheitä. Vasemmistopuolueet nukahtivat työmarkkinoiden muutoksen kohdalla. Kaikki puolueet tekivät saman maahanmuuttopolitiikassa.

Poliitikot yli puoluerajojen puhuivat asioista liian vaikeasti ja hallinnon kielellä. He luottivat siihen, että vastuullinen politiikka sinällään riittää eikä poliitikkojen suhde kansalaisiin kaipaa korjausta. Perussuomalaiset tarjosi samaan aikaan populistisen vaihtoehdon, jossa tunnistettiin politiikan vaikeaselkoisuus ja kansalaisten voimattomuus. Perussuomalaisten kevään 2011 vaali ohjelma kuvaa tilannetta seuraavasti:

”Populismissa kansalainen pystyy paikantamaan politiikan eri tasoilla valtaa käyttävät tahot ja näin saattamaan äänestäjänä poliittiset päättäjät vastuuseen. Populismien perusajatus on, että kansalaisen tulee voida joko palkita tai rangaista päättäjiä suosiolla tai epäsuosiolla. Epäselvät poliittiset järjestelmät ovat omiaan ruokkimaan harvainvaltaa ja byrokratiaa. Mitä monimutkaisempi järjestelmä, sitä epädemokraattisempi se on. Kaikkein pahinta vallankäyttöä on kasvoton valta. Toimivan demokratian edellytys on läpinäkyvä päätöksentekojärjestelmä, jota kansalaisen on helppo ymmärtää ja seurata.”

Vaalirahakohu on suurin yksittäinen selitys Perussuomalaisten nousulle. Puolue keräsi poliittisen potin 2010-luvun rötösherrajahdista, jonka media toteutti. ”Korruptoituneet” puolueet saivat mitä ansaitsivat.

Perussuomalaiset on hyötynyt viime vuosien vaaliumasta. Asettuminen presidenttiehdokkaaksi antoi Soinille paljon mediatilaa ja valtakunnallista tunnettuutta. Samalla vahvistui asema median ”lellikkinä”, jolla ei tarvinnut olla yhteismitallisia vastauksia muiden poliitikkojen kanssa. Erilaisuus kompensoi puutteet asiaosaamisessa. Presidentinvaalien jälkeen Soini kehitti retorista ilmaisuaan, viestintäsuhteita ja puolueen kenttätoimintaa. Pienpuolue alkoi muuttua johtajakeskeiseksi kansanliikkeeksi.

Soini on osannut poimia ”rusinoita pullasta” poliittisissa operaatioissaan. Hän on valinnut populistipoliitikolle tyypillisesti kansalaisia ärsyttäviä, epäilyttäviä, pelottavia tai yksinkertaistuksille alttiita kysymyksiä. Niistä hän on rakentanut välineitä muista erottumiseen ja kannatuksen lisäämiseen. Maahanmuuton lisäksi esimerkiksi kehityspolitiikka, ruotsin kieli ja suhtautuminen seksuaalivähemmistöihin ovat olleet perussuomalaisten politiikoinnin kohteita.⁶ Tuoreessa

6 ”Sateenkaarihallituksen aikana on vanhoilta koetelluilta ja kestäviksi havaituilta kansallisilta perusarvoilta nakerretty pohjaa pois. Perhekäsitystä on laajennettu luonnottomasti ja avattu portit yhä syvemmälle moraaliperustan rappeuttamiselle.” (Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelma 2003.)

**Aborttioikeus
ja uskonnon-
vapaus eivät
istu agendalle.**

**"Maahanmuut-
tokriittisen
liikkeen vah-
vuus on kyvys-
sä verkko-
masinointiin ja
äänten keskit-
tämiseen."**

eduskuntavaaliohjelmassa tuomion saavat kulttuurin "tekotaiteelli-
set postmodernit kokeilut".

Toisaalta on moraali- ja ihmisoikeuskysymyksiä, joista Soini ei
mielellään puhu. Aborttioikeus ja uskonnonvapaus eivät istu agen-
dalle silloin, kun oma vakaumus kieltää abortin ja kannattajakun-
nassa on vahvaa islamvastaisuutta. Kannatuksen maksimointi on
nuoralla kävelyä.

Missä määrin rasismia?

Perussuomalaisten kannatuksen nousu on tapahtunut samaan ai-
kaan maahanmuuttokriittisen ja rasistisen keskustelun lisääntymi-
sen kanssa. Internet ja sosiaalinen media ovat olleet keskeisiä aree-
noita keskustelulle. Perussuomalaisten kansanedustajaehdokkaan
Jussi Halla-Ahon mukaan *"maahanmuuttokriittisen liikkeen vahvuus
on kyvyssä verkkomasinointiin ja äänten keskittämiseen, mikä näh-
tiin kunnallisvaaleissa 2008"*.

Seuraavassa on esimerkkejä Perussuomalaisten kansanedusta-
jaehdokkaiden näkemyksistä.

Juho Eerola kirjoitti hommaforum.org -sivustolla 6.7.2010 seuraavaa:

*"Itseäni viehättää fasismi ja erityisesti Benito Mussolinin har-
joittama talouspolitiikka. Yrittäjyyteen kannustettiin, se oli tiu-
kasti valtion kontrollissa. Elintärkeitä suuryrityksiä ei päästet-
ty ulkomaalaisten sijoittajien omistukseen, vaan ne pidettiin
tiukasti omissa käsissä. Italia saavutti noihin aikoihin täys-
työllisyyden ja vahvan. Siitä mallista olisi paljon opittavaa."⁸*

7 <http://www.halla-aho.com/vaalit2011/aanestysvinkkejä2.html>, 12.3.2011.

8 <http://hommaforum.org/index.php/topic,25268.msg413029.html#msg413029>, 6.7.2010.

James Hirvisaaren kotisivuilla on seuraava teksti, joka aikaisemmin poistettiin verkkolehti Uuden Suomen keskustelupalstalta:

"Terrori-iskut ovat kukkahattutätien syytä. Lienee vain ajan kysymys, milloin myös Suomessa posauttaa. Varsinaisia syyppäitä eivät ole muslimit (minkäs hullulleen voivat) eivätkä mm-kriitikot (kuten helposti syytetään) vaan multikulttuurifiilit, jotka islamin rikkautta ja ihanuutta tänne peräpohjolaankin hinkuvat. Sanon sen suoraan: Mokuttajat ovat vastuussa tästäkin terrori-iskusta. Mokuttajat ovat vastuussa myös Suomessa tapahtuvista iskuista. Se on kollektiivisesti jokaisen mokuttajan syytä. Mokuttaja, se on juuri sinunkin syytäsi.(...) ⁹"

Olli Immonen kirjoittaa monikulttuurisuudesta otsikolla *Monikulttuurisuus ruokkii antisemitismiä*:

"Ympäri Eurooppaa on alkanut kantautua lisääntyvässä määrin uutisia, joiden mukaan antisemitismi eli juutalaisviha on taas nostamassa rumaa päätänsä. Suomalainen media on tapansa mukaan vaiennut vaikeasta asiasta täysin. Vaikeaksi asian tekee medialle ilmeisesti se, että tällä kertaa juutalaisvihan kylväjinä eivät olekaan uusnatsit, vaan Euroopassa asuvat muslimit. Henkilökohtaisesti en ole lainkaan yllättynyt kyseisestä kehityksestä. (...) Mielestäni hälytyskellojen pitäisi alkaa soida viimeistään nyt myös monikultturisteille. Luuleeko joku vielä aidosti, että monikulttuurisuus ja Euroopan islamisaatio olisivat jollakin tavalla Eurooppaa rikastuttava asia?¹⁰"

Immonen kirjoitti Jörg Haiderin kuolemasta lokakuussa 2008 seuraavasti:

"Tämä päivä ei lähtenyt hyvin käyntiin. Heti herättyäni sain ensimmäisenä lukea puhelimestani tekstiviestin, jossa ker-

9 <http://james.hirvisaari.info/vaalit>, 12.3.2011.

10 <http://www.ollimmonen.net/094.html>, 12.3.2011.

rottiin kovasti ihallemani itävaltalaispoliitikko Jörg Haiderin kuolleen varhain tänä aamuna liikenneonnettomuudessa Klagenfurtissa. Itävallan Vapauspuolueen (FPÖ) entinen puheenjohtaja, nykyisin Tulevaisuuden liiton (BZÖ) puheenjohtajana toiminut Kärntenin osavaltion päämies Haider oli karismaattinen liberaali ajattelija, joka suhtautui kriittisesti hallitsemattomaan maahanmuuttoon ja islamiin. Ainoastaan tämän takia hänet (mielestäni väärin perustein) leimattiin valtaapitävien ja valtamedioiden toimesta äärioikeistolaiseksi. Vielä muutama viikko sitten saimme iloita Itävallan vaalien tulosta, jossa FPÖ ja BZÖ saivat yhteensä lähes 30 prosenttia annetuista äänistä. Nyt ilo on kääntynyt suruksi, vaikka vaalien hyvää tulosta tämä ei tietenkään millään tavalla muuta.(...) Haider on yksi eniten ihailmistani poliitikoista. BZÖ-puolueen edustaja Stefan Petzner kuvasi tapahtumia maailmanlopuksi. Siltä se varmasti nyt tuntuu. Mutta vaikka Haider on poissa, niin aate elää. ¹¹ ”

Joukko Perussuomalaisten eduskuntavaaliehdokkaita julkaisi maahanmuuttokriittisen *Nuiva vaalimanifesti* -ohjelman kesällä 2010. Allekirjoittajien joukossa on mm. puolueen varapuheenjohtaja, Soinin kotimaan-avustaja Vesa-Matti Saarakkala. Perussuomalaisten eduskuntavaaliohjelman maahanmuuttolinjaukset ovat osin suora kopio *Nuivasta vaalimanifestista*.

Jussi Halla-Aho ohjaa kotisivuillaan äänestäjiä valitsemaa sopivan ehdokkaan Perussuomalaisten listalta. Lähtökohtana on: *”jotta nuivat ehdokkaat pääsisivät eduskuntaan, nuivien kansalaisten on äänestettävä heitä.”* Halla-Ahon mukaan:

”Perussuomalaiset ovat ottamassa huikean voiton kevään 2011 eduskuntavaaleissa. Maahanmuuttokriittiselle äänestä-

11 <http://www.oliimmonen.net/028.html>, 12.3.2011. Lisa Bjurwald kirjoittaa artikkelissaan Itävallan Vapauspuolueesta ja sen johtajasta Jörg Haiderista.

jälle Perussuomalaiset ovat sikäli turvallinen äänestyskohde, että se on tutkimusten mukaan kaikkein vähiten jakautunut puolue maahanmuuttokysymyksissä. (...) Riski siitä, että mamukriittiselle ehdokkaalle annettu ääni auttaisikin jonkun kukahattutädin tai -sedän eduskuntaan, on siis marginaalisen pieni, toisin kuin kaikkien muiden puolueiden tapauksessa.¹²

Perussuomalaisten ehdokkaista osa on ollut kansallismielisen Suomen Sisu -yhdistyksen jäseniä. Puolueen ehdokas Teemu Lahtinen kuvaa Suomen sisun ja Perussuomalaisten kohtaamista 2000-luvun alussa seuraavasti:¹³

"Myös ajatusta Sisun järjestymistä sellaisenaan puolueeksi pidettiin jäsenistössä esillä, mutta johdossa katsoimme että Sisun kaltaiselle sitoutumattomalle kansalaisjärjestöllekin on oma paikkansa. Ensin pääasiassa hahmoteltiin uutta kansallista puoluetta, mutta lopulta päädyttiin siihen, että rintaman on oltava leveä ja vaikutusta on tapahduttava läpi puoluekentän. Tätä varten kuitenkin tarvittiin yksi painostuspuolue, jonka uhka muuttaisi muitakin.

Perussuomalaisten tuolloin tuoreehko puheenjohtaja Timo Soini oli jo pari vuotta aiemmin julkisuudessa linjannut näkemyksiään Suomeen tarvittavasta "oikeistopopulistisesta" puolueesta ja muutenkin pieni ja sisukas puolue vaikutti soivalta tuohon tarkoitukseen kasvatettavalta."

Jussi Halla-Aho päättää tekstinsä *Hajahuomioita muslimeista* vuodenvaihteessa 2011 seuraavasti:

12 <http://www.halla-aho.com/vaalit2011/aanestysvinkkeja.html>, 12.3.2011.

13 Ks. Aamulehti 11.3.2011 ja Helsingin Sanomat 12.3.2011. Teemu Lahtinen kertoo kotisivuillaan myös poliittisesta taustastaan ja toiminnastaan lsänmaalinen Kansallis-Liitto -IKL- ry:ssä (<http://www.teemulahtinen.fi/2011/01/04/poliittinen-historiani-vaan-ei-taisteluni/> 12.3.2011).

"Kiitän kaikkia lukijoita, tukijoita ja yhteistyökumppaneita kuluneesta vuodesta, joka oli sekä allekirjoittaneelle että ennen kaikkea maahanmuuttokriittiselle liikkeelle parempi vuosi kuin hämmennyksen ja pettymysten vuosi 2009. Olemme menossa kohti Suomen historian kenties suurinta rauhan ajan poliittista mullistusta. Viiden kuukauden kuluttua mikään ei ole kuin ennen."¹⁴

Soini sanoutui irti rasismista näyttävästi eduskunnassa ulkomaalaislain käsittelyn yhteydessä helmikuussa 2009. Hänen mukaansa hän itse eikä perussuomalainen puolue ole rasisteja. Hän painotti, että puolueessa ei suvaita ihmisvihaa tai minkäänlaista kiihotusta, joka voi johtaa jopa väkivaltaan.

Näin kaksi vuotta ja kymmenen prosenttiyksikköä sitten.

Soinilainen populismi ja vastuu

Perussuomalaiset tunnustaa Suomen poliittisen järjestelmän, haluaa osallistua vaaleihin ja toimia parlamentaarisen marssijärjestyksen mukaisesti. Soini on ilmoittanut puolueen olevan valmis hallitusvastuuseen. Seuraavassa esitetään neljä skenaariota, joissa hahmotetaan odotusten ja todellisuuden kohtaamista alkavalla vaalikaudella. Skenaarioiden lähtökohtana on, että Perussuomalaiset lisää kannatustaan huhtikuun eduskuntavaaleissa.

14 http://www.halla-aho.com/scripta/hajahuomioita_muslimaista.html, 12.3.2011.

Neljä skenaariota

Salonkikelpoinen puolue

Mielipidetutkimusten tuloksista poiketen puolue saa vain 11 prosentin kannatuksen. Odotettua vähemmän ääniä tulee naisilta, jotka vierastavat miespainotteista listaa ja kärjekästä kampanjointia. Puolue pääsee kuitenkin hallitukseen ja saa kaksi ministerisalkkua.

Eduskuntaryhmän toiminta osoittautuu haastavaksi, mutta halu kuulla politiikan eliittiin motivoi yksittäisiä kansanedustajia tukemaan ministeriryhmää ja hallitusta. Puolueen kannatus kääntyy loivaan laskuun jo ensimmäisten kuukausien aikana. Soini pitää kuitenkin eduskuntaryhmän kasassa ja seuraaviin vaaleihin puolue valmistautuu kutakuinkin ehyenä.

Perussuomalaiset on saavuttanut koalitiokelpoisuuden, ja Soini saa arvostusta yli puoluerajojen. Puolue kantaa osansa yhteisestä vastuusta. Rassistiset näkemykset ovat kadonneet taka-alalle ja häiritsevät puolueiden välistä yhteistyötä vain satunnaisesti.

Takaisin pieneksi

Puolue saa 15 prosentin kannatuksen ja pääsee hallitukseen. Eduskuntaryhmän sisäinen toiminta osoittautuu vaikeaksi. Ryhmän jäsenet edustavat keskenään erilaisia mielipiteitä erityisesti maahanmuutto- ja EU-politiikassa.

Puolueen kannatus kääntyy selvään laskuun ensimmäisen hallitusvuoden aikana. Laskua vauhdittavat julkisuuteen nousevat kansanedustajien äärimmäiset mielipiteet, riitely ja ongelmien julkinen käsittely.

Ensimmäiset eroamiset eduskuntaryhmästä tapahtuvat toisen vuoden aikana ja vaalikauden lopussa alun perin listalta eduskuntaan valitut edustajat toimivat kolmessa eri ryhmässä. Soinin ”enemmistöläiset” pysyvät hallituksessa vaalikauden loppuun saakka. Hallitus nauttii edelleen eduskunnan enemmistön tukea, koska

Jos odotukset eivät täyty, edessä on pettymys, turhautuminen ja Soinin johtajuuden kyseenalaistaminen.

kaukaa viisas RKP tukee hallituksen esityksiä oppositiosta. Vuoden 2015 vaaleissa Perussuomalaiset saa alle 5 prosentin kannatuksen.

Liian kovat paineet

Puolue saa vaaleissa 17 prosentin kannatuksen ja neljä salkkua hallitukseen. Noin puolet kansanedustajista edustaa jyrkkää maahanmuuttovastaista linjaa. Soinilla on mittavia haasteita huolehtia siitä, että edustajien puheenvuorot eivät ole rikosoikeudellisesti kyseenalaisia. Maahanmuuttovastainen ryhmittymä operoi erityisesti eduskuntaryhmässä.

Puolueen kannatus pysyy varsin korkealla koko vaalikauden ajan, mutta julkisen ja puolueen sisäisen paineen vuoksi Soini lupaa hallitusvastuusta ja puolue siirtyy oppositioon. Suomessa järjestetään uudet vaalit.

Perussuomalaisten linjariidat kärjistyvät puoluekokouksessa, jossa Soinin linja saa enemmistön tuen. Kokouksen jälkeen maahanmuuttokriittiset perustavat oman puolueen ja eduskuntaryhmän. Seuraavissa vaaleissa Perussuomalaiset saa runsaan viiden prosentin kannatuksen ja maahanmuuttovastaiset jäävät alle äänikynnyksen. Soini saa levätä jälleen.

Uusi Suomi

Puolue saa vaaleissa yli 20 prosentin kannatuksen ja nousee pääministeripuolueeksi. Hallitusohjelman rakentaminen kestää pari kuukautta, koska Perussuomalaisten neuvotteluresurssit ovat heikot, ja puolueilla on vaikeuksia löytää yhteinen linja. Muut puolueet eivät ole erityisen halukkaita hallitusvastuuseen Perussuomalaisten kanssa. Soini paikkaa tilannetta jakamalla ministerisalkut kahden muun puolueen kanssa tasan niin, että hallituskumppaneiden kokeneet poliitikot saavat painavat salkut. Pääministeriys on Soinille tärkeintä.

Perussuomalaisten sisällä on jo hallitusneuvotteluvaiheessa merkittävää ristivetoa. Puolueen untuvikot eivät sopeudu pääministeripuolueen vastuuseen. Varsin nopeasti osa ryhmän jäsenistä

kyllästy parlamentaariseen toimintaan ja suuntaa tarmonsä lähinnä maahanmuuttovastaiseen politikointiin sosiaalisessa ja perinteisessä mediassa. Valiokuntatyötä tärkeämpää heille on järjestää eurooppalaisten kumppaneiden kanssa uusoikeistolaisia ja nationalistisia tempauksia eduskuntatalon edessä.

Vanhojen puolueiden kokeneet kansanedustajat muistelevat menneitä vuosikymmeniä, jolloin konsensuspolitiikka oli voimissaan, maa oli tunnettu sovitteluvasta roolista kansainvälisillä areenoilla ja Suomea markkinoitiin Martti Ahtisaaren kotimaana. Maahanmuuttovastainen liikehdintä ja avoin rasismi linkittävät Suomen lähinnä Italiaan, Hollantiin, Tanskaan ja Unkariin. Näyttää siltä, että Suomi on muuttunut pysyvästi.

Miten Perussuomalaisten tarina todellisuudessa etenee huhtikuun vaalien jälkeen? Soiniin kohdistuu jo nyt melkoiset paineet. Ne eivät ainakaan helpota, jos gallupkannatus realisoituu vaaleissa.

Perussuomalaisiin on liittynyt taustaltaan ja arvoiltaan hyvin erilaisia ihmisiä. Soinia johtajanaan pitävät kohdistavat häneen ja puolueeseen odotuksia ja voimakkaitakin vaatimuksia. Heillä on näkemyksiä siitä, mitä poliittinen valta tarkoittaa käytännössä. Jos odotukset eivät täyty eikä korvaavia myönteisiä kokemuksia synny, edessä on pettymistä, turhautumista ja väistämättä lopulta myös Soinin johtajuuden kyseenalaistamista ja ryhmäkoheesio heikkenemistä.¹⁵

Rivien rakoilu avaa entistä enemmän näkymiä Perussuomalaisten sisäiseen kulttuuriin, vallankäyttöön ja mielipide-eroihin. Tähän saakka puolue on ollut tiukasti johtajavetoinen eikä päätöksentekomenettelyistä ole juurikaan tietoa. Kansanvallasta puhuvan puolueen kansanvaltaisuutta aletaan arvioida.

15 Merkkejä tästä saatiin kaksi kuukautta ennen vaaleja, kun puolueen Oulun vaalipiirin kolme ehdokasta pettyi eduskuntaryhmän päätökseen yhtyä perustuslakivaliokunnan kantaan Matti Vanhasen jääviyskysymyksessä. Kyseiset ehdokkaat epäilivät puolueensa kansanedustajien veljeilevän eduskunnassa suurten puolueiden edustajien kanssa päästäkseen hallitukseen. Levottomuutta on ollut myös Suomen Sisu-taustaisten ehdokkaiden joukossa.

**Kansan-
vallasta
puhuvan
puolueen
kansan-
valtaisuutta
aletaan
arvioida.**

Vastakkainasetteluun ja viholliskuviin perustuva politikointi ei toimi koalitiohallituksessa.

Toteutuessaan hallitusneuvottelut ovat ensimmäinen kerta, jolloin mitataan Soinin johtajuutta ja kykyä linjata suomalaista politiikkaa. Populistijohtajasta valtiolliseksi vallankäyttäjäksi eteneminen edellyttää uutta otetta. Vastakkainasetteluun ja viholliskuviin perustuva politikointi ei toimi koalitiohallituksessa. Soini tietää tämän, mutta on epäselvää, tietävätkö kaikki kannattajat.

Perussuomalainen puolue on vennamolaisen populismin ja SMP:n perillinen. Puolueiden välillä on kuitenkin yksi iso ero. Veikko Vennamo pyrki valtaan hankkimalla itselleen vähemmistöjen kannatusta. Perussuomalaiset hankkivat kannatusta vastustamalla vähemmistöjä ja esiintymällä kansan enemmistön edustajana. Nähtäväksi jää millaista keskustelua vähemmistöjen oikeuksista syntyy, jos Perussuomalaiset on hallituksessa. Käytännön päätöksenteossa puolue joutuu osoittamaan keitä ovat ”me”, joiden puolesta toimitaan ja onko edelleen olemassa myös ”muut”, joita vastaan toimitaan.

Suomessa on eletty pitkään kolmen vahvan puolueen aikaa ja aistittavissa on ollut vallan kartellisoitumista. Perussuomalaisten nousussa on myös demokratiaa tervehdyttäviä piirteitä. Kansalaisten osallistumisaktiivisuus on kasvanut ja politiikassa on mukana uusia ihmisiä ja näkökulmia. Myös puolueiden väliset erot tulevat aikaisempaa selvemmin esille.

Muut puolueet joutuvat valitsemaan strategiansa suhteessa Perussuomalaisiin. Edellä olevissa artikkeleissa on esitetty eri vaihtoehtoja populististen liikkeiden kohtaamiseen.¹⁶ Suomessa nähdään jo nyt, että osa puolueista tai ainakin niiden ehdokkaista on omaksunut Perussuomalaisten painotuksia ja retoriikkaa esimerkiksi maahanmuutto- ja EU-politiikassa. Suomessa on kokemusta myös *osallistamisesta* strategisena vaihtoehtona. SMP oli mukana hallituksessa 1980-luvulla ja vastuu pienensi nopeasti puolueen kannatusta.

Suomessa ei näytä olevan laajaa halukkuutta *eristämistrategian* käyttämiseen. Kokemus Ruotsin vaaleista osoitti, että yritykset

16 Jungar ja Jupskås esittävät artikkelissaan neljä strategiaa: eristäminen, haastaminen, omaksuminen ja osallistaminen.

eristää Ruotsidemokraatit vain lisäsivät puolueen saamaa sympatiaa ja kannatusta.

Todennäköisintä on, että Suomessa muut puolueet pyrkivät ennen kaikkea *haastamaan* Perussuomalaiset. Vaalikeskusteluissa Perussuomalaisilta vaaditaan konkreettisia, yksityiskohtiin meneviä linjauksia. Avoin keskustelu paljastaa parhaiten, mistä soinnilaisessa vaihtoehdossa on kyse ja sitoo samalla Perussuomalaisten käsiä. Vastuu sanomisista koskee myös populistieja ja vaalien jälkeistä elämää. ■

Vastuu sanomisista koskee myös populistieja ja vaalien jälkeistä elämää.

Karina Jutila on opiskellut valtio-oppia Tampereen yliopistossa ja väitellyt yhteiskuntatieteiden tohtoriksi vuonna 2003. Hän on kirjoittanut mm. puolueiden sisäisestä vallankäytöstä, kansalaisten osallistumisesta ja yhteiskunnallisista asenteista. Jutila toimii tällä hetkellä Keskustan poliittisen valmistelun ja tutkimustoiminnan päällikkönä. Hän on toimivapaalla Ajatuspaja e2:n johtajan tehtävästä.

Björn Sundell vastaa yhteiskunta-analyysistä ja tutkimuksesta ajatushautomo Magmassa. Aiemmin hän on toiminut pääkirjoitus- ja taloustoimittajana Hufvudsbladetissa. Hän on toiminut viestintäpäällikkönä teollisuudessa ja pankkialalla sekä Elinkeinoelämän Valtuuskunnan (EVAn) asiamiehenä .

www.e2.fi
www.visili.fi
www.magma.fi

Aäriliikkeet ja poliittinen populismi ovat lisänneet kannatustaan eri maissa. Kyse on rajat ylittävästä ilmiöstä. Populismin alla on selvästi toisistaan poikkeavia liikkeitä ja puolueita. Ideologioissa, tavoitteissa, toimintatavoissa ja -areenoissa on eroja, mutta myös yhtäläisyyksiä. Tässä raportissa paneudutaan populismiin Euroopassa, erityisesti Suomessa ja muissa Pohjoismaissa.